

QARIŞQA UŞAQ

Əziz Sultanov

QARISQA UŞAQ

Əziz Sultanov

Kitabın adı:
Qarışqa Uşaq

Müəllif:
Əziz Sultanov

Nəşrə Hazırlayan:
t.f.d Abbas Qurbanov

Redaktor:
Mehriban Əbdürrəhimova

Rəssam:
Tofiq Soltanov

Qapaq və iç dizayn:
Nicat Qəribov

Bakı-2019, No: 324-007
ISBN: 978-9952-449-55-6

Kitabda ifadə olunan mövqe və fikirlər müəlliflərə aiddir;
Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyinin (TİKA)
və Gəncliyə Yardım Fondunun mövqeyini əks etdirən
mətnlər olaraq qiymətləndirilə bilməz.

Bakı Şəhəri Səbail Rayonu Cəfərov Qardaşları, 16
Tel: (+994 12) 492 14 38 / Mobil: (+994 51) 412 22 82
Elektron poçt: ipekyluneshriyyati@gmail.com

QARISQA UŞAQ

Əziz Sultanov

Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya
Agentliyi Bakı Proqram
Koordinatorluğu

Azərbaycan Respublikası
Gəncliyə Yardım Fondu

Bu kitab, Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyi (TİKA)
və Gəncliyə Yardım Fondu əməkdaşlığında 23 aprel Uşaq
Bayramı münasibəti ilə həyata keçirilən "Κιταβου οοοοοοο
Ολσσυυ" layihəsi çərçivəsində çap olunmuşdur.

İÇİNDƏKİLƏR

Tələsirəm	5
Yeni mərhələ	13
Yuxu, yoxsa həqiqət	19
İş yerində	24
Qarışıqların yuvasında ...	31
Qurtarıcı	39
Qayıtmaq lazımdır	47
Dostum Saleh	50
Tarix dərsi	54
Sarı köynəkli xanım	59
Bacım gözləyir	63
Avtobusa qayıtmalıyam	68
Uçmaq gözəldir	72
Gəl, Toğrul, gəl	76
Çıxış tuneli	82
Ən gözəl yuva	88
Ailəmi çox sevirəm	92
Məktəbdə	96
Suallar	99

Həmin günkü avtobus macəramı heç vaxt unutmayacağam. Yəqin ki, oxusanız, elə siz də!..

O gün çox əla başlamışdı. Artıq böyük bir həyəcanla gözlədiyim səhər açılmışdı. Məni ən çox sevdiyim dostumdan sadəcə dəqiqələr ayırırdı. Cəld yerimdən qalxdım və səbirsizliklə gözlədiyim görüşü tezləşdirmək üçün işə başladım. Hərçənd ki, axşamdan qurduğum saatin çalmasına hələ tam on dəqiqə var idi. İlk növbədə saatin arxasındakı “on” düyməsini “of” elədim ki, “düt-düt” çalaraq məni yanına çağırıb işimdən ayırmasın.

İstiqamət: hamam otağı. Əl-üzümü yudum, rahatlaşıb tez özümü mətbəxə yetirdim.

- Anacan, yemək hazırdır? - deyə hələ qapıdan içəri addımımı atmamış soruşdum.

- Xeyir ola? – deyə anam çaşqınlıqla soruşdu. – Hara tələsirsən? Məktəbdən gəzintiye aparırlar?

- Yox, ana! Çox tələsirəm, çox!.. Çayımı süzmüsən?

- Bu dəqiqə, bala, qayğanaq da hazır olsun, səni çağıraram, - dedi, gözəl anam. Bunu deyərkən gözücu mətbəxin divarındakı saata baxdığını hiss etdim. Elə sakit hərəkət edirdi ki, elə bil tələsdiyimi deməmişdim. – Get paltarını dəyiş, hələ vaxta var.

- Axı mən tələsirəm, ana! Toğrulla sözleşmişik. Səkkizin yarısında tərpənən avtobusda görüşməliyik. Dünən oyunun ən maraqlı yerində gəlib dayanacağa çatdıq. Sonra da atam zəng vurdu ki, tez evə gəlim, yubanmayım. Bu mərhələdə onu tək qoya bilmərəm, hər şeyi itirə bilərik! – deyərək bu görüşə ölüm-qalım məsələsi kimi əhəmiyyət verdiyimi izah etdim.

- Yenə başlama! Axı sənə neçə dəfə tapşırıbmışam, bu oyunlardan əl çək. Tamamilə fikrini zi dərslərdən yayındırır, - bu, anamın həmişəki sözləri idi, artıq eşitməyə adət etmişdim. Amma ən sondakı cümləsi isə heç xoşuma gəlmədi. - Atanla bu barədə danışmağın vaxtıdır!

Söhbəti dəyişmək lazım idi. Özümə haqq qazandırmaq üçün oyunu məktəb dərsləri ilə əlaqələndirməyə çalışdım:

- Narahat olma, anacan! Elə-belə oyundur. Həm də məntiqi təfəkkürümüzü artırır, - bu sözü informatika dərində eşitmişdim. Elmnaz

müəllimə bizə faydalı məntiq oyunlarının adları olan siyahı yazdırmışdı. Hərçənd, o oyunları heç xoşlamıram. Daha doğrusu, mənə, xoşlamaram. Çünki, hələlik, heç birini oynamağı sınamamışam. “Qarışqa”dan daha maraqlı oyun ola bilərdimi?..

- Bu nə oyunudur belə? Sən oyunun adını de, mən biləcəyəm, - anam bu dəfə çox ciddi görünürdü. Aradan çıxmaq lazım idi.

- Mən tez paltarımı dəyişib gəlirəm. Sənin gözəl əllərindən çıxan ləzzətli qayğanağı yeməyə daha səbrim çatmır, - deyib yataq otağına doğru qaçdım. Arxadan anamın “Nadir!..” deyə səsləndiyini, daha doğrusu, çığırdığını eşitdim, amma geri qayıdıb suallarına cavab verə bilməzdim. Çünki telefonda oyun oynadığımı eşidəndə çox əsəbiləşir.

Hə, lap yadımdan çıxmışdı. Axı sizə hələ özümü təqdim etməmişəm. İki

cümlə əvvəl eşitdiyiniz kimi, adım “Nadir”dir. Neçənci sinifdə oxuduğumu soruşmayın, çünki istəyirəm ki, hər kəs məni özünə tay hesab eləsin. Bircə bunu deyə bilərəm ki, ibtidai sinfi keçmişəm və yaxın illərdə məktəbin son sinfi olan 11-ci sinfə çatmaq üçün səbirsizliklə məktəbə gedib-gəlirəm.

Anam tibb bacısıdır. Bir də baxırsan ki, gecə yarısı işə çıxmalı olur. Yaxud bəzi günlər növbəyə qalır, səhər tezdən evə qayıdır. Belə gecələr çox darıxdırıcı olur. Tez-tez işlərimə qarışsa da, ondan ayrı qalan kimi darıxmağa başlayıram. Bircə zövqlərimiz üst-üstə düşsəydi, hər şey daha gözəl olardı, deyə düşünürəm. Yaxud bu hadisədən əvvəl belə düşünürdüm.

Atam elektronika şirkətində işləyir. Buna görə də mən elə anadan olandan bəri müxtəlif elektronik əşyalarla böyümüşəm. Atam işdən gec gəldiyi üçün başımı qatım deyə hər dəfə nəşə təzə bir şey alıb gətirməyə çalışardı. Oyuncaqlarımın çoxu telefonlar, kompüterlər, hətta onların müxtəlif hissələri olub. Elə buna görə ki, mən özümü virtual oyunların dahisi hesab edirəm. Düzdür, əslində, mən bu əşyalar yerinə atamla oynamağı daha çox istəyərdim, amma hər dəfə işdən qayıdanda o elə yorğun görünürdü ki, qıya bilmirdim. Bircə yorğun baxışı bəs edirdi ki, mənə uzatdığı yeni oyuncağı götürüb öz başımı qatmağa çalışım.

Ən çox sevdiyim hədiyyələr elektronika ilə əlaqəli olanlardır. Xüsusilə də, yeni çıxan kompüter oyunları. Hərçənd ki, atam hər dəfə yeni oyun gətirəndə deyir: “Çox oynama ha, həddindən çox ekrana baxmaq zərərliyədir”. Bəlkə də, atam haqlıdır. Keçən ildən bəri yazı taxtasına yazılan xırda yazıları oxumaqda çətinlik çəkirəm. Sanki gözlərimin bir az zəiflədiyini hiss edirəm. Amma mən özümü saxlaya bilmirəm. Bütün günü oynamaq istəyirəm. Qırmadığım rekord, keçmədiyim mərhələ qalmayıb. Bunu dostum Toğrul da təsdiq edə bilər.

- Axşam gec gələcəyəm. Vaxtında evdə ol, Aydanı sən qarşılayacaqsan!

- Hə anacan, narahat olma.

- Taksi gəlib çatanda sənə zəng edəcəyəm, qabağına çıxarsan.

- Baş üstə anacan, narahat olma.

- Yeməyi yaxşıca çeynəmədən udma, hara tələsirsən belə?

- Baş üstə anacan, narahat olma.

- Deyəsən, məni eşitmirsən, Nadir!

- Baş üstə anacan, - deyəndə başa düşdüm ki, bayaqdan anam nəsə danışır, amma mən onu axıra kimi eşitməmişəm. Nə də olsa, artıq yeməyim bitmişdi, aradan çıxırdım.

- Narahat olma, anacan, dərs qurtaran kimi evə gələcəyəm, - deyib çantamı çiynimə atdım. Bizim səs-küyə bacım Aydan da yuxudan oyanmışdı. Daha onun məndən telefon istəyib ağlamasına imkan vermədən tez özümü qapıdan çölə atdım.

Hə, bir də balaca bacım var - Aydan. Qumral, qıvrım saçları, girdə qara gözləri, yumru sifəti və fındıq boyda burnu ilə dünyanın ən gözəl gəlincik kukllarından seçilmir. O hələ bağçaya gedir. Məndə nə görsə, özünə də istəyir. Hələ mənim cib telefonumu oynatmaq istəməyini demirəm, lap əlindən bezmişəm. Evə gedib çatan kimi telefonu istəyir. Telefonu verməsəm, deyir gəl bərabər oynayaq. Oyundan da doymur ki, nə qədər oynayım?! Onu görən kimi özümü atam kimi – yorğun göstərirəm ki, mənimlə oynamaq həvəsinə düşməsin. Bir də ki, qorxuram ki, onun ucbatından atam məni də telefondan məhrum etsin. Çünki hər dəfə onun ağlaması eşidiləndə atamın: “Nadir, bacını ağlatma!..” əmri gəlir. Arxasınca da: “Telefonla çox oynamasın ha!..” Atamla anam da ki, öz telefonlarını istəməsin deyə oyun yükləmirlər. Bu işin içindən necə çıxacağımı hələ bilmirəm. Nə isə, qayıdaq həmənkı günə...

Bu gün hər şey çox əla başlamışdı. Həyəcan, həvəs və böyük bir istəklə bu səhərin açılmasını arzulamışdım. İndi də avtobusda dostum

Toğrulla görüşməyi səbirsizliklə gözləyirdim. Toğrul mənim sinif yoldaşımdır. Boyda məndən azca balaca olsa da, gonbul, iri bədənini və kirpi kimi yuxarı qalxmış pırpız saçları ilə o həm yaş olaraq, həm də bədən olaraq sanki daha böyük görünür. Onun yanında cılız görünməkdən xoşlanmasam da, bu gün onunla birgə oyuna qoşulmağı daha çox arzulayırdım. Axı bu gün növbəti mərhələyə, “3d”-yə keçəsi idik. Tanıdılarımız arasında bunu bizdən başqa bacaran yox idi. Çünki biz bir komanda kimi idik, bir-birimizə kömək edir, yanyana oturub məsləhətləşir, ortaqlar addımlar atırdıq. Hər mərhələni keçən kimi də: “Bax belə!” deyərək sevinc ilə əllərimizi şappıldadır, qələbəmizi qeyd edirdik.

Dayanacağı çatanda Toğrulun başını əyib telefonla oynadığını görəndə özümü saxlaya bilmədim.

- Dayan, dayan!.. Heç nəyə əl vurma! – deyərək qışqırdım. Axı bundan sonrakı hər addımı birgə atmalı idik. Yoxsa növbəti mərhələyə keçid haqqını itirə bilərdik.

- Nə olub e, səhər tezdən nə qışqırırsan, - deyərək Toğrul narazılığını bildirdi. – Qorxma, oyuna girməmişəm, mesajlara baxırdım.

- Nə bilim, birdən elə görəndə narahat oldum, - dedikdən sonra salam verib əlimi uzatdım. Gözünü telefonundan çəkmədən elə əl verdi ki, salam verməyimə peşman oldum. Ürə-

yimdə “bu nə hərəkətdir, belə də salam verərlər?” desəm də, daha üz vurmadım. Boş olan 31 nömrəli avtobusun ən arxa sırasına əyləşdik. Bura bizim dəyişilməz yerimizdir, daha ayağa qalxıb böyüklərə yer vermək kimi bir məcburiyyət bu oturacaqda ortadan qalxır.

- İnterneti açdın? - dostum soruşdu.

- Əlbəttə, evdən çıxan kimi, - gülərək cavab verdim. – Oyunu aç, başlayaq.

YENİ MƏRHƏLƏ

irəli, irəli, - həyəcanla dedim, - sağa dön, bax, sağdayam, o daşları hörümçək gələnə kimi təmizləsək, qapını açə bilərik.

Böyük bir hörümçək bizə tərəf yaxınlaşırdı. Avtobus tərpəndi. İçəridə nə qədər adam var, avtobusa kim mindi, kim ayaq üstədir... təəssüf ki, bizi heç nə maraqlandırmırdı. Elə bil oyunun içində itib-batmışdıq. Hörümçək yaxınlaşıdıqca həyəcan artırdı.

- Tez ol, tez ol!..

- A bala, bir az səssiz olun, avtobusdasınız, - deyə yaşlı bir qadının narazılıq bildirən səsi eşidildi. Bu dəfə daha yavaş səslə:

- Tez, tez... Gəl bu keçidi daşlarla dolduraq, arxadan gəlib hücum eləməsinlər, - deyə pıçıldadım. Ayaq üstə dayananlar arasında bir neçə nəfər hələ də danışmağa davam edirdi:

- Nə evdə tərbiyə verirlər, nə məktəbdə...

- Müəllim nə etsin, indiki uşaqlar söz dinləmirlər...

- Valideyn müəllimin arxasında durmur ki, sözünü keçirsin...

- Bizim vaxtımızda müəllim görən kimi qorxumuzdan qaçıb gizlənməyə yer axtarırdıq...

Böyük hörümçək üstümüze tor qurduğu şirəni püskürmək üçün hazırlayırdı. Rəngi qırmızı, getdikcə böyüyərək qırmızı şar kimi şişməyə başlamışdı. Altı saniyə vaxtımız qalırdı.

- Al, al, onu da al!.. – deyib növbəti həmləni etmək üçün Toğrulun telefonuna boylandım.

- Hazırdır, bas, “açar” a bas!.. – deyərək Toğrul qışqıranda bu səfər sürücünün səsi eşidildi.

- Ay uşaq, saxlayıb düşürdərəm bu dəqiqə, səssiz olun!

Biz isə artıq heç nə eşitmirdik. Axı hörümçək şirəsini püskürən saniyədə qapını açmış və növbəti mərhələyə keçid etmişdik. Budur, biz artıq oyunun “3d” mərhələsinə keçidi tamamlamışdıq. Özümüzə istədiyimiz şəkildə yeni maneələri elə özümüz quraşdırıb bilək, istədiyimiz küçələrə girərək xal toplaya bilərik. Meyvələri topladıqca xallar artır, qarışıqlarımızın bədənəri böyüyüb gücləri çoxalardı. Gözlənilmədən ortaya çıxan tikanlar, hörümçəklər və palçıqlı quyular isə hər toxunduqca qarışıqlarımızı balaçaldırırdı. Diqqətlə irəliləmək lazım idi.

- Toğrul, arxamca gəl, ora bax, gedək o çiyələkləri də toplayaq. Gör nə qədərdir!..

- Gəlirəm...

- Toğrul, bura bax, burda nə qədər yumurta var. Başlarında keşikçi də yoxdur. Özümüzə böyük bir koloniya qura bilərik. Sonra hücum edib digər yuvaları da ələ keçirərik.

- Nadir, oranın girişi yoxdur, - deyə Toğrul bu fikri bəyənmədiyini dedi.

- Bax, orada bir tunel qapısı var. Bəlkə, oradan keçsək, yuvanın gizli girişini taparıq.

- Axı ora “girmək olmaz” yazılıb, - Toğrul hər yazılan yazını oxuyur, bunlara diqqət edirdi. Mən isə elə hey daha çox qazanmaq həvəsi ilə

irəli atılmaqdan yana idim. Özümü virtual oyunların qorxubilməz cəngavəri kimi hiss edirdim.

- Heç nə olmaz, sən qapağı qaldır, mən içəri keçim, - deyib Toğrulu dümsüklədim.

Dirşəyimi hiss edən kimi Toğrulun qarışqası qapağı qaldırdı, mən də içəri daxil oldum. Bu nədir, bura çox qaranlıqdır. Arxadan sanki tunnelin içiylə gələn bir səs eşitdim:

- Nadir, hara getdin, Nadir?!..

- Tələsmə, - dedim. Çox rahat idim, bu tunnelin mütləq çıxışının olduğundan əmin idim. Çünki içəridəki hava axınını sanki hiss edirdim. – Bu dəqiqə axırına çıxaram.

Arxamdan bir gurultu eşitdim. Sanki Toğrulun qarışqası qapını daha çox saxlaya bilməmiş, əlindən buraxmışdı. Mən isə getdiyim yoldan dönmək fikrində deyildim. İnadkarlığım xoşuma gəlirdi.

Birdən qarşıma əlində məşəl tutan bir neçə qarışqa çıxdı. Üstlərindəki qırmızı xətlər fosfor kimi ışıldayırdı. Ətrafımı sarıb dövrəyə aldılar:

- Sən kimsən?

- Nadir.

Bunu eşidən qarışqalar təəccüblə bir-birinə baxdı.

- Mən bu adda keşikçi eşitməmişəm. Yəqin yumurtalarımızı oğurlayan budur, - deyə aralarından biri qışqırdı. Onlara qarşı hər zaman etdiyim həmlələri etməyə hazırlaşdım. “F” düyməsinə basmalı idim ki, onları öldürüm. Bəs yaxşı, düymə hanı? Əlimdə telefonun düyməsini axtarmağa başladım, amma qaranlıqda heç nə görünmürdü. Məşəlin işığı da gözümə düşür, telefonumu tapmağa mane olurdu.

- Turşu! – deyə qarışqaların ən cılız olanı qışqırdı və onlardan biri qarnını sıxıb üstümə nə isə püskürdü. Nə etmək istədiyini başa düşmək üçün gözlərimi bərəldib baxırdım ki, üzümə püskürdülən maye gözlərimi yandırmağa baş-

ladı. Nəinki gözlərim, bütün sifətim alışıb yanır-
dı. Aralarından çıxmaq üçün boyca ən balaca
olan cılız qarışqanın üstündən tullanıb qaçmağa
başladım. Arxadan gələn ayaq səslərindən elə
bildim sanki üstümə böyük bir ordu gəlir. Ayaq
səsləri o qədər çox idi ki!..

- İmkan verməyin ki, gedib qapağa çatsın!
O qapıdan keçməməlidir! – deyə bir qarışqa-
nın qışqırdığını eşitdim. Əmr verdiyinə görə,
o, dəstənin böyüyü idi. Onun sözündən başa
düşdüm ki, yaxınlıqda çıxış üçün qapı var. Əllə-
rimlə ətrafı yoxlaya-yoxlaya getməyə başladım.

Nəhayət, əlim bir tutacağa toxundu. Onu
burub qapını açdım. Qarışqaların ayaq səsləri
yaxınlaşırdı. Qapıdan yuxarıda isə işıqlı dünya
görünürdü. Ora şüşəbənd kimi bir yer idi. Qa-
rışqaların əlindən qurtulmaq üçün var gücümle
yuxarı sıçradım.

YUXU, YOXSA HƏQİQƏT

Bu oyunun “3d” mərhələsi deyəndə başa düşmüşdüm ki, burada görüntülər, mübarizə səhnələri daha fərqli olacaq – sanki əsil kino kimi, daha canlı, daha həyəcanlı. Budur, deyəsən, həmin səhnəyə gəlib çıxmışam. Hər şey əsil həyatda gördüyüm kimidir. Hər tərəfdə insanlar dayanıb. Əsil canlı insanlara bənzəyirlər.

Mən çıxan kimi qapı avtomatik olaraq öz-özünə bağlanmışdı. Bu otaq elə bir yeri idi ki, ayaqlarım sürüşür, yeriməkdə çətinlik çəkirdim. Aşağı baxdım. Aşağıdakı qarışıqlar sağa sola gəzişir, arxamca gəlmək üçün yol axtarırdılar. Amma əbəs yerə. Onlar mənə çata bilməzdilər. Tez buradan uzaqlaşmalı, Toğrulun qarışqasını tapmalı idim.

Avtobusun uzandıqca-uzanan əyləc səsinədən başa düşdüm ki, son dayanacağa çatmışıq. Bu nədir, hələ də oyunu saxlaya bilmirəm. Böyük bir barmaq sanki məni əzməyə çalışırdı. Onun zərbələrindən yayınmaq üçün sağa-sola

cəld manevrlərlə qaçmağa başladım. Barmaq zərbələrindən təzəcə yaxamı qurtarmışdım ki, üstündə dayandığım səhnə yanı üstə əyilməyə başladı. Var gücümlə o sürüşkən səthin kənarına yapışdım. Elə bu vaxt güclü bir külək əsdi. Küləyə dözə bilərdim, amma elə iyrənc, qorxunc qoxusu var idi ki, sanki kimsə günlərlə dişlərini yumamış, indi bu üfunəti üstümə boşaldırdı. Boğulmamaq üçün məcbur əllərimi buraxdım və havada süzülməyə başladım.

Havada süzülərkən gözümə Toğrul dəydi. Oturduğu yerdən qalxıb avtobusdan düşməyə hazırlaşdı. Öz çantasını da, mənim çantamı da çiyninə atmışdı. Qısa bir müddət havada süzüləndən sonra yumşaq bir yerə düşdüm. Gözüm hələ də dostumda idi.

- Bu nədir, Toğrulu oyuna kim salıb? – deyə qeyri-ixtiyari qışqırdım. Amma heç kəs bu sözümlü ciddi qəbul edib fikir vermədi. Camaat avtobusdan düşməyə davam edirdi. Mən də tez telefonumu söndürüb düşməli idim. Elə bu vaxt həmin günün ən böyük şokunu, ən qorxunc anını yaşadım: telefonu söndürmək üçün əyilib əlimə baxanda gördüm ki, əllərim qərribə caynaqlı, iyrənc qarışqa əllərinə çevrilib. Qorxumdan var gücümlə qışqırdım: Aaaa!...

- Ana!.. Ana!... – dəfələrlə çıxırmağıma baxmayaraq, heç kəs buna məhəl qoymurdu. Sanki hər kəsin qulağında qulaqlıq vardı və musiqinin

səsini axıra kimi açaraq xarici aləmlə əlaqələrini kəsmişdilər. Mən isə hələ də qışqırırdım. İnana bilmirdim: mən əsl qarışqaya çevrilmişdim.

Birdən içimdən: “bəlkə, avtobusda yuxuya düşmüşəm, bu da yuxunun bir parçasıdır” deyərək bir fikir keçdi. Böyük bir ümidlə öz-özümü çimdikləməyə başladım. Zəhrimara qalsın, canyaqlarım elə iti idi ki, bədənimi sanki it dişləyirdi. Amma yuxudan ayılmırdım ki, ayılmırdım!..

Mən özüm özümə dalaşmaqda ikən üstünə düşdüyüm yumşaq saç tellərindən sürüşdüyümü hiss etdim. Tutmaq istəsəm də, artıq gec idi, böyük bir qutuya doğru sürətlə enməkdə idim. Nə isə ki, dibinə düşmədən kənarından yapışa bildim. Düşdüyüm yer içində bir-iki əşya olan kağız paket idi. Buradan aşağı tullanmaq istəsəm də, artıq bu, çox təhlükəli idi. Arxa-arxaya düzül-

müş insanların arasında yerə enmək balaca bir qarışqanın sonu olardı. Paketin sahibinə baxdım: üzünü görə bilməsəm də, uzun qara saçlı, orta boylu, cavan bir

qadın idi. Sarı rəngli köynəyi diqqətimi çəkdi, üstdən aşağı incə, qara zolaqları da var idi. Ağır-ağır hərəkət etməyindən çox sakit birinə bənzəyirdi. Onun əşyalarının arasında təhlükəsizlikdə olacağımı düşündüm. Sakit bir şəkildə oturub fikirləşmək və çıxış yolu tapmaq üçün paketin dibinə endim.

Ay Allah! İnsan nə qədər telefonla danışmış. Avtobusdan enəndən bəri bu qadın bir dəqiqə olsun susmadı. Sən demə avtobusda özünü belə sakit aparırmış. İş yerinə çatana kimi daha zəng eləmədiyi tanış, dostu qalmadı. Hə, bir də anasıyla danışığını demirəm. Elə bil beş ildir bir-birini görmürlər. Halbuki uşaqlarını anasına tapşırıb işə gedir.

- Mama, Alişka yeməyini bitirdi? Sənana də, çox qaçmasın...

...

- Qaynar olmasın ha, şəkər qatmayarsan çaşib...

...

- Dəyişənək paltarları bildin də, mama, bir azdan baxarsan. Tərləsə mütləq, mütləq...

Bu qədər uşaqlarından nigaransansa, daha niyə evdən çıxırdın? Ah, bu böyüklərin işindən baş açmaq olmur. Niyə bizə görə bu qədər narahat olurlar. Axı biz də hər şeyi bilirik, yaxşını, pisi çox yaxşı ayırd edirik. Nə isə, bəlkə də, bö-

yüyəndə biz də onlar kimi olacağıq. “Yox bir!..” bunu deyib öz-özümə gülməyə başladım. Qarışqa gülüşü qutunun içində əks-səda verəndə çox xoşuma gəldi. Daha bərkdən gülməyə başladım. Sonra da yadıma düşən ən çox sevdiyim mahnıları oxuyaraq başıma gələn fəlakəti unutmaya çalışdım. Beləliklə, o baş şişirdən danışığı da eşitməmiş olurdum. Elə bil “karaoki”də idim. Bildiyim mahnılar qurtaranda özümdən sözlər qoşub oxumağa başladım:

*Yol üstündə toz var,
Qarğa məndə qoz var.
Hər küçədə it var,
Kirli başda bit var.
Var, var, var,
Gəlin uşaqlar...*

Səsim xoşuma gəldi. Oxumağa davam etdim...

İŞ YERİNDƏ

Paket sərt bir yerə dəyəndə başa düşdüm ki, stolun üstündəyəm. İş yerinə çatmışdıq. Danışqlar da fikrimi təsdiq edirdi.

- Sabahınız xeyir!

- Sabahınız xeyir!

- Xoş gəldin, nə var, nə yox?

- Heç soruşma, nə avtobusa minmək olur, nə də küçədə yerimək...

“Yenə başladılar. Bunlardan uzaqlaşmasam, qulaqlarım şişəcək”. Bunu deyib kağız paketin üstünə doğru dırmaşdım. Bura işıqlı, geniş bir iş yeri idi. Paketdən düşməyimlə qadının paketi götürüb getməyi bir oldu. Stolun üstündə idim. Kompüterin monitoru qarşımda böyük bir qaya kimi dayanmışdı. Ona baxanda vahiməyə düşdüm.

Geri çevrilib ətrafa göz gəzdirməyə başladım. Bir-biri ilə yanaşı xeyli stollar düzülmüşdü. Hər birinin üstündə də bənzər şəkildə kompü-

terlər yerləşdirilmişdi. İşçilər bir-bir gəlir, öz yerlərinə keçib kompüterlərinin düymələrinə basır, “bip” səsləri bir-biri ardınca qadınların danışqlarının arasına səpələnirdi.

“Aha, o biri tərəfdə daha çox bizimkilər, yəni kişilər yığışblar. O tərəf daha çox sakitçilik olar”, - deyib masadan-masaya keçərək özümə münasib yer axtarmağa başladım. Bitişik olmayan masaları bir-birinə telefon və kompüter kabelləri bağladığına görə, yerə enməyimə ehtiyac qalmırdı.

- Mən demişdim də, demişdim axı, bizimkilər udacaq.

- Dünənki mesajımı gördün? Yazmışdım “3:2 qurtaracaq” deyə.

- Ala o nə qol idi ala, ikinci qolu deyirəm e...

- O topu mən də vurardım, onu heç qol da saymıram...

“Bu nədir? Hanı buranın müdiri! Bunlar qadınlardan betərdir ki?! İşləməyə gəliblər, yoxsa söhbətə!”

Çox keçmədi, onca dəqiqə sonra ətrafa sükut çökdü. Elə sakitlik oldu ki, elə bil qurbağa gölünə daş

atıblar. Yəqin müdir gəlmişdi. Onu görməsəm də, gəldiyini başa düşmüşdüm. Artıq hər kəs öz yerinə keçib işi ilə məşğul olmağa başlamışdı.

“Boş kompüter olsaydı, mən də internetə girər, başıma gələnləri paylaşardım. Bəlkə, saytlarda başına belə bir iş gələn, bir çıxış yolu bilən olardı”, - deyə fikirləşdim. Gördüm ki, işçilərdən birinə zəng gəldi. Telefonun sahibi orta yaşlı, qara saçlarını yana daramış, nazik bıqlı bir kişi idi. Tez yerindən qalxıb danışmaq üçün yan otağa, yaxud balkona çıxdı. Onun kompüterinə doğru addımlamağa başladım.

Bu nədir, klaviaturanın düymələri elə bil böyük-böyük piramida daşlarıdır. Onları nə tərpətmək, nə də basıb işlətmək olurdu. Düymələrdən birinin üstünə çıxıb bir-iki dəfə tullandım, amma nəinki basıldı, heç qımıldamadı da... Nə edəcəyimi bilmirdim.

Bir azdan həmin yerin sahibi geri qayıtdı. Telefon hələ də qulağında idi. Danışığından bəlli olurdu ki, oğlu haqda danışır.

- İstəyirəm oxusun da, adam olsun. Mən daha nə edə bilərəm?! Gecə-gündüz başının üstündə dayana bilmərəm ki! Oxuyar, özü üçün; oxumasa da, gələcəkdə başına döyə-döyə qədrimi bilər!..

...

- Mən nə deyirəm ki?! Demirəm ki oxumasın. Mən ona hər şəraiti yaratmışam. Getsin də, o müəllimin yanına getsin, mən hamısını danışmışam. Daha əlindən tutub aparası deyiləm ki!

...

- Yaxşı, yaxşı, gələndə danışaram. Qulaqburması verərəm... Yaxşı... Olmasa, kompüterini də götürüb gizlədərəm...

...

- Nəcə yəni, gah deyirsən belə, gah deyirsən çox üstünə getmə... Nə? Psixoloq? Əvvəlcə özümüz baxaq, görək nə edə bilirik. Sən ona başa sal ki, mən də axşama kimi onlar üçün işləyirəm də, daha neynim? O iş də sən bax...

...

- Di yaxşı, gələndə söhbət edərik... Sonra zəng edərəm...

Telefonu söndürdükdən sonra kişi başını iki əlinin arasına alıb fikrə daldı. Yəqin qəhərlənir, oğluna görə xəcalət çəkirdi. "Ah böyüklər, böyüklər... Uşaqlara görə nə qədər narahat olursunuz..." Bu səfər bir ata qayğısı çəkərək nigaran olmağa başladım. Sanki öz dərdlərim lap yadımdan çıxmışdı.

Şaqqıltı ilə basılan enter düyməsinin səsinə eşidəndə irkilib özümə gəldim. İncə bıqlı kişinin köynəyinin qoluna çıxdım, yavaş-yavaş başına

doğru dırmaşmağa başladım. Başqa yolum yox idi. Səsimi kiməsə eşitdirməliydim, ya yox!..

Onun çiyinə çatanda bir-iki dəfə qışqırdım:

- Salam, əmi!.. Salam, əmi!..

Xeyri yox idi. Qulağına doğru getmək qərarına gəldim. Köynəyinin yaxa tərəfindən saçlarına yapışdım. Oradan yavaş-yavaş gəlib qulağının üst seyvanına çıxdım. Oradan da tullanıb dəhlizə düşdüm. Bu zaman kişi başını silkələməyə başladı. Yəqin qıdıqlanmışdı.

- Əmi, qorxma, mən qulaq...

Sözümü bitirməmişdim ki, böyük bir qulaq çöpünün üstümə gəldiyini gördüm. Tez özümü oradan aşağı atdım. Görünür, qarışqaların səslərini eşitmirdilər.

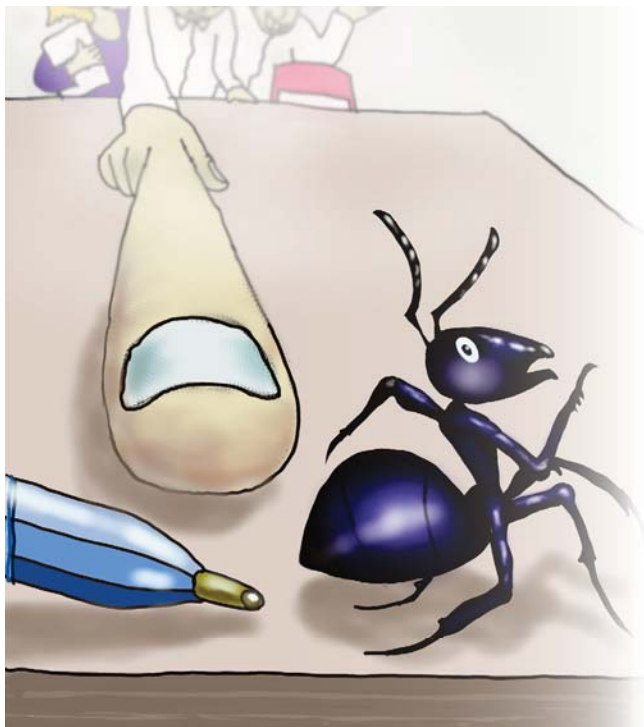
Qulağından tullananda özümü elə atdım ki, nazik bıqlı əminin qabağına düşüm. Buna ani bir düşüncə ilə qərar vermişdim. Alınmışdı, indi düz onun qarşısında, klaviaturasının altına qoyduğu ağ vərəğin üstündə idim. Məni rahatca görə bilirdi. Ona əl-qol hərəkətləri ilə nə isə demək istədiyimi başa salmağa çalışdım.

Əvvəlcə əllərimi yana açıb diqqətini cəlb etdim. Sonra sağ əlimlə özümü göstərdim. Sonra da iki əlimi sinəmdə birləşdirib xoş niyyətli olduğumu, ona zərər verməyəcəyimi demək istədim. Bundan sonra düşündüm ki, klaviaturadakı hər hərfin üstünə çıxaraq müəyyən

hərəkəti edim və onunla ünsiyyət qurum. Əslində çox dahiyənə fikir idi, elə deyilmi? Təəssüf ki, əminin buna səbri çatmadı.

- Bu nə axmaq qarışqadır, itil görüm! – deyib mənə bir çırtma vurdu.

Daha doğrusu, vurmaq istəyirdi ki, kənara çəkildim. Bu hərəkətim nazik bıqlı əminin xoşuna gəldi. Barmağı ilə bir neçə dəfə eyni hərəkəti təkrarladı. Özümü müdafiə etməyim və sürətli davranmağım ona çox gülməli gəldi.

- Nicat, Cəlal, bura baxın!..

Başıma yığışanlar artıq bir ekspriment kimi üstümə nə gəldi atırdılar.

- Belə qarışqa görmüsüz? Necə də sürətlidir!..

Bütün işçilər o stolun ətrafına yığışmışdılar. Kimi altdan-altıdan qımışır, kimi də boğa bil-mədiyi gülüşünün səsinə azaltmaq üçün özünü güc-bəla saxlayırdı.

- Saleh gəl, sən də gəl bax, inan, belə şeyi ömründə görməmişən.

“Saleh” dedikləri adamın uzaqdan səsinə eşitdim:

- Allahın yaratdığına niyə əziyyət edirsiniz, buraxın getsin. O da özünə ruzi qazanmaq dərdindədir. Əl çəkin getsin.

Bu nə vəhşilikdir, heç kimin əl çəkmək fikri yox idi. Ən sonda üstümə gələn bir qələm ayaqlarımı yerdən üzdü və məni kompüter kabellərinin topa halında yığıldığı yerə doğru atdı. Onlardan birindən yapışmaq istəsəm də, daha təqətim qalmamışdı. Qolumda da son zərbədən sonra böyük bir ağrı hiss edirdim. Özümü boşluğa buraxdım. Kabellərin keçdiyi yumru dəlikdən aşağı – döşəməyə düşəndə artıq huşumu itirmişdim.

QARIŞQALARIN YUVASINDA

Gözümü açanda qaranlıq bir yerdə idim. Görməyinə görürdüm, amma çox fərqli bir şəkildə görürdüm. Sanki gecə çəkiliş edən kameralar kimi. Amma onlardan daha yaxşı, daha açıq...

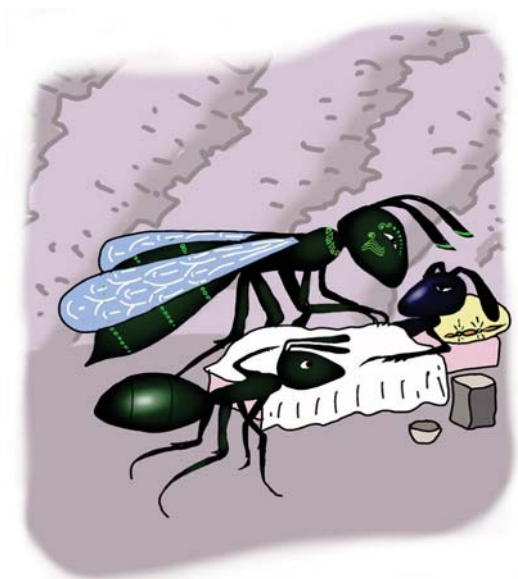
Başımı sağa çevirdim.

- Gözünü açdı, ana, xəstə gözünü açdı, - deyə yanımdakı qarışqa qışqıranda diksinib yerimdən hoppandım.

- Mən haradayam, siz kimsiniz? – qeyri-ixtiyari mən də qışqırdım.

- Narahat olma, bala, - deyə həlim bir səs eşitdim. Bu, əlindəki məlhəmlə mənə yaxınlaşan ana qarışqa idi. Onun uzun, zərif, şəffaf qanadları var idi. Böyüklüyü və uzunluğuna görə də adi qarışqalardan xeyli fərqlənirdi. – Səni yaralı halda tapıblar. 557 ilə 558-in yazığı gəlib, götürüb bura gətiriblər. Düzdür, bizim koloniyadan deyilsən, yenə də yaralı olanı qoyub get-

mək bizə yaraşmaz. Sağalan kimi öz yuvana qayıdarsan.

- Adın nədir? – yanımdakı balaca qarışqa soruşdu.

- Nadir, - dedim.

- Məni başa düşmürsən? Deyirəm, adın nədir? – qarışqa bir daha təkrarladı.

- Nadir, adım Nadirdir, - deyərək təkid etdim.

- Heç zarafatın yeri deyil, xəstə olsan da, dilin çox acıdır, - balaca qarışqa bu cavabımdan xoşlanmamışdı. - Bilirsən ki, belə adlar insanlarda olur. Özünü o özündən razı kobud nəhənglərə bənzədən oğlanlardan heç xoşum

gəlmir. Niyə kiməsə bənzəməyə çalışırsan, öz adın yoxdur? Sizin yuvada nömrələmə yoxdur ki?! – qarışqa əl çəkmək fikrində deyildi.

- Hirsələnmə, 550, qoy xəstəmiz tam sağalsın, yaxşıca özünə gəlsin, - bu məlahətli səs ana qarışqanın necə də mehriban, xoşxasiyyət və səbirli olduğunu göstərirdi. Belə olmasa, bu qədər qarışqanı idarə etmək olar?

Tez özümə bir ad tapmalı idim. Çünki qarışqaların yuvalarına girən yad heyvanlara qarşı necə davranıqlarını heyvanlar haqdakı sənədli filmlərdə görmüşdüm. Bu da atamın xasiyyətinə mənə qalan xeyirdir. Evə gələn kimi kanalı çevirir, ya futbola baxır, ya da sənədli filmlərə. Demək ki, belə məlumatlar da bəzən adamın işinə yararlmış. İndi ad tapmalıyam, elə bir şey fikirləşim ki, sonra unudub çaşmayım...

- “31” - dedim. Avtobusumun nömrəsini heç vaxt unutmaram. – Mənim adım 31-dir.

Bunu eşidəndə balaca qarışqa həyəcanlandı:

- Sən 31-lərdənsən? Keçən il buğda çempionu olan 31-lər?

Başə düşdüm ki, düzgün rəqəm seçməmişəm. Adımı dəyişməsəm, qarışqa məni kiminləsə qarışıq salacaq. Görünür bir az daha böyük rəqəm deməliyəm.

- Yox e, 631. Mən 631-əm, - dedim.

- Hə, - dedi balaca qarışqa, - onda sən mən-dən də balacasan. Gərək səni yuvamızda gəzi-dirib bir çox şeyləri öyrədim.

Bu fikrə yox demədim. Axı çıxış üçün bir yol tapmalı idim. 550 düşdü qabağa, mən də arxasınca. Onun balaca uşaqlara xas, incə sə-sini eşidəndə yadıma Aydan düşdü. Görəsən, indi bacım neynir? Yəqin ki, bağçada olar. Evə qayıdan kimi pəncərənin kənarına yapışacaq, səbirsizliklə mənim evə qayıtmağımı gözləyə-cək. Məni daha çox istəyir, yoxsa telefonu, bunu bilmirəm. Amma mən artıq onun üçün darıxdığımı hiss edirdim. Bəs mən evə vaxtında qayıda bilməsəm, bağçadan qayıdanda bacımı kim qarşılacaq?..

- Bura bax, - deyə 500 cır səsi ilə qışqıranda xəyallarımdan ayıldım, - bura bizim yumurtaları yığdığımız yerdir. Mənim işim burada yumurta-dan təzə çıxan sürfələr haqda anamıza vaxtaşırı məlumat vermək və onların sağlıqları ilə maraq-lanmasıdır.

Əslində, qarışqaların həyatını öyrənmək bir anda mənə maraqlı hala gəlmişdi.

- Bəs, birdən xəstələnsələr, onda nə edirsiz-niz? – deyə soruşdum.

- Bu işi ən yaxşı bilən anamızıdır. Bizə tə-bii bitkilərdən hazırlanmış xüsusi mayələr verir, elə sağaldır ki, elə bil heç xəstələnməmişik. Bir

özünə bax, heç ağrın qalıb? – deyərək 500 göz-lərini üzümə zillədi.

Ona cavab vermədən əvvəl ağılıma min bir fikir gəldi. Yadıma atam düşdü. O həmişə “təbii dərman, təbii müalicə” deyər, anam isə “xəstə-liyə tez müdaxilə etmək lazımdır, tez üstünə düşmək lazımdır” deyər onu aptekə göndərərdi. İndi atam burada olsaydı, yəqin ki, buradan heç getmək istəməzdi. Hər şey təbiidir. Bunları fi-kirləşəndə məni gülmək tutdu.

- Nə gülürsən, - dedi 500, - gülməli sual verdim?

- Xeyr, bağışla, sənə gülmürdüm, - dedim. Amma ağılımdan keçənləri ona danışib özümü ifşa edə bilməzdim. Onsuz da inanmayacaqdı. Xəstəliyimin hələ də sağalmadığını düşünüb ye-nidən yatağa yatıra bilərdi. – Belə tez sağaldığı-ma görə sevindiyimdən gülürəm.

- Hə, belə də, - bu səfər 500-ün səsində də gülümseməni hiss etdim. – Anamızın dərman-ları belə güclüdür. Arxamca gəl.

Dar koridorla getdikcə havanın daha çox sərinlədiyini hiss edirdim. Yenə də yadıma atam düşdü. Artıq onlar üçün elə darıxmışdım ki, hər şey mənə onları xatırladırdı. Bir az əvvəl atamın təbii dərmanlara üstünlük verdiyini demişdim. O nəinki dərmanda, hər işdə təbii olanı seçir. Hətta maşının kondisionerinə də qaz vurdur-

mur ki, təbii istilik süni sərinlikdən daha xeyirli-
dir. Beləcə, rayona gedərkən, uzun yolda belə
kondisionersiz gedirik. Bilmirəm, atam bunu
həqiqətən təbii olduğu üçün edir, yoxsa kondin-
sioneri təmir etdirmək çox baha olduğu üçün?!
Yenə də, açıq pəncərədən üzümə vuran külək
çox xoşuma gəlir.

Bunları düşünəndə yadıma dondurma ma-
cəramız düşdü. Yenə eyni şəkildə maşınla ra-
yona gedirdik. Hava çox isti olduğu üçün atam
dondurma almışdı. Bir az yol getdikdən sonra
Aydan dedi:

- Ata, çox istidir, dondurmam əriyir!..

Atam heç vaxt deyilən sözü qulaqardına
vurmaz. Mütləq bir çıxış yolu tapar.

- Nadir, pəncərəni azca aşağı elə, - deyə
atamın səsinə eşidən kimi, anamın etiraz et-
məyinə fürsət vermədən dərhal düyməyə bas-
dım. Bir tərəfdən də öz dondurmamı yalamaqla
məşğul olduğum üçün düymə basılı halda qaldı,
pəncərə tamamilə açıldı. İçəri küləyin dolması
ilə dondurma suyu axmış kağızın anamın quca-
ğından uçaraq atamın üzünə yapışması bir oldu.
Ərimiş süd və şokolad qırıntıları atamı şirniyyat
kuklasına çevirmişdi. Anam çox hirsəlsə də,
mən və bacım buna çox gülmüşdük. Sonradan
anamın da hirsəsi soyudu və bu an hamımız üçün
gözəl bir xatirəyə çevrildi.

Birdən 500 nömrəli qarışqanın səsi mənə xəyallarımdan ayırdı.

- Gəl, - dedi 500, - bura bizim anbarımızdır. Burada ən azı bir illik yemək saxlayırıq. Yaz gələn kimi yığmağa başlayırıq. Qışda isə rahat-rahat yuvamızda oturub yeyirik. Sən də artıq balaca sayılmazsan. Yəqin ki, yuvana qayıdan kimi sənə də tapşırıq verəcəklər.

“Yuvaya qayıtmaq” deyəndə bir anda elektrik vurmuş kimi silkələndim. Axı mən geri qayıtmağın yolunu tapmalıyam. Görəsən, saat neçədir?! Mən ki məktəbə gedirdim. Evdəkilərə nə cavab verəcəyəm?! Bəlkə də, mənim üçün vaxt işləmir; bəlkə, hələ də dərəcəyə çatma

bilərəm... Axı mən əsil mən deyiləm... Bəlkə də... Əvvəla bu qarışqa yuvasından çıxmaq, sonra da qarışqa həyatından xilas olmaq lazımdır. Bir anlıq ayaq saxladım. Nə isə deyəcəyimi başa düşəndə 500 də dayanıb gözlərini mənə zillədi. Başımdakı antenaya bənzəyən bığcıqları tərpədərək çox mühüm bir istəyimin olduğunu ifadə etdim və:

- Dostum, yem axtaran qarışqaların yuxarı çıxdığı yolu göstərə bilərsən? - dedim.

- Əlbəttə, - deyə 500 həvəslə qabağıma düşdü. Onun cılız ayaqları üstündə sağa-sola ləngər vuran bədəni çox gülməli görünürdü.

QURTARICI

Yemək anbarından xeyli uzaqlaşmışdıq. Bu yollar daha çox sürüşkən, kələ-kötür idi. Qeyri-ixtiyari olaraq ağımdan çıxdı:

- Adam burada iki gün qalsa, xəstələnər. Bu toz-torpaqda yaşamaq olar?

Bunu eşidəndə 500 geri çevrilib üst-başma baxdı.

- Niyə üstünü təmizləmirsən? – deyib əlavə etdi, - özünə baxmasan, əlbəttə, xəstələnərsən.

İstədim deyim ki, “vanna otağınız haradadır, duş alıb çıxım”, özümü zorla saxladım. Yenə də, təmizlənmək pis fikir deyildi.

- Həqiqətən, bir az su olsaydı, üstümü təmizləyərdim.

Bu sözümlə eşidəndə 500-ü gülmək tutdu. Elə ciyiltili səsi var idi ki, onu güldürməyimə peşman olmuşdum.

- Zarafatdan da heç geri qalmırsan, - dedi. - Nədi, turşun qurtarıb?

Mat-məəttəl ona baxanda 500 başa düşdü ki, hələ öyrənməli olduğum çox şey var. Odur ki, bu “turşu” məsələsini mənə başa salmağa başladı:

- Bax bu vəzlərin turşu vəzləridir, - elə bil mənə oyuncaq robotun işlədilmə qaydalarını başa salırdı. - Vaxtaşırı bu vəzlərini sıxıb turşu çıxart. Sonra da onu bütün bədəninə sürt. Bunu müntəzəm olaraq eləsən, bədənində nə bir bakteriya, nə də göbələk əmələ gələr. Həm də özünü toz-torpaqdan təmizləmiş olarsan.

Onun dediklərini bir-bir yerinə yetirdim. Bütün orqanlarım: əllərim, ayaqlarım, qayçıya bənzəyən çənələrim, hər tərəfim göyümtül rəngə çalıb parıldamağa başladı. Yenə yadıma atam düşdü; daha doğrusu, atamın maşını. Bir dəfə rayona getmişdik. Onda hələ Aydan balaca körpə idi, anamın qucağında yatırdı. Babamgilin kəndinin girəcəyində köhnə bir artezian var idi. Dayanmadan buz kimi sərin su axırdı. Hətta kənddən gələn traktorların çənlərini rahatca doldurması üçün borunun ucunu xeyli yüksəyə qaldırmışdılar. Elə bil yüksəkdən axan şəlalə idi. Artezianın ətrafında üç-dörd maşın genişliyində gölməçə əmələ gəlmişdi. Atam dedi ki: “Kəndə girəndə hamının gözü bizdə olacaq, maşının üstünə su vuraq, elə gedək”. Rəngi qara olduğu üçün maşınımız toz ləkələrini tez bildirir. Artezi-ana yaxınlaşmaq üçün sağ tərəfdəki iki təkərini

suya salmalı oldu. Sol tərəfi isə elə saxlamışdı ki, mən, ayağım suya batmadan maşından düşə bilim.

Atam ayaqlarını çırmalayıb suya girdi. Arteziana yaxınlaşıb su gətirir, maşına çiləyirdi. Mən də guya ona kömək edirdim - əlimdəki əsgə parçası ilə şüşələrini, əlimin çatdığı yerləri silirdim. Nəhayət, maşın göz qamaşdırıb parıldamağa başladı - elə indi mənim parıldayan qabığımı kimi. Buna görə yadıma o maşın hadisəsi düşdü. Sonrasını soruşmayın, sonrası bir az cansıxıcı oldu. Hər şeyi qurtarıb maşına oturduqdan sonra atam maşını yerindən tərpətdi. Öz-özünə “nə oldu bu maşına, niyə düzgün getmir” deyə söyləndi, sonra da maşını yolun sağına çəkib maşından düşdü. Onun bu qədər söyləndiyini, əsəbiləşib bu şəkildə deyindiğini daha əvvəl görməmişdim.

Sən demə, gölməçənin içinə kimsə qırıq şüşə, yaxud mismarlı taxta atıb. O da maşının təkərinə batıb və təkərin havası boşalıbmış. İnsanlar bəzən yola-izə zibil atarkən özündən sonrakıları fikirləşmir. Halbuki bu sonra ya heyvanlara, yaxud başqa insanlara, o da olmasa, təbiətə xeyli ziyan vurur. Əminəm ki, belə hallarda ən çox əziyyət çəkən heyvanların başında qarışqalar gəlir. Çünki yerə düşən hər şey müt-ləq qarışqaların qarşısına çıxır. Atam həmin gün suya o əşyanı atan adamın arxasınca demədiyi

söz qoymadı. Ehtiyat təkəri taxanda da, kəndə gedib çatanda da, hətta geri qayıdıb Bakıya çatana qədər dəfələrlə eyni sözləri təkrarladı.

Mən bu xəyalları gözümdə canlandırmaqla məşğul ikən eşitdiyimiz bir səs ikimizi də qorxutdu:

“Geri çəkilin, geri çəkilin, müdafiəyə!..”

- Bu, 557-nin səsidir, - deyərək 500 səsin gəldiyi tərəfə qaçdı. Qarşısına çıxan qarışqa həyəcanla onu saxladı:

- Hara gedirsən, hücum var, sən yumurtaların yanına qayıt!

- Xeyr, 558, mən də sizə kömək etmək istəyirəm. İndicə 557-nin səsini eşitdim, - dedi yanımdakı 500. - Çətin vəziyyətdə qaldığını bilirəm.

Nə baş verdiyini anlamağa çalışırdım. Mənə kömək edən bu qarışqalara mən də nə isə kömək etmək istədim.

- Nə baş verir? Bəlkə, məni də başa sala-sınız?

558 çaşqın halda mənə baxdı, sonra xatırladı:

- Hə, sən yuxarıda xəstə halda tapdığımız qarışqasan. Deyəsən sağalmısan, - dedi, sonra da əlavə etdi: - Yarpaqyeyən qarışqalar hücum edib. Tez yuvaya çəkilin. Onların əlinə keçsən, səni də koloniyalarına aparıb qul kimi işlədərlər.

Yumurtalarımızı və digər işçilərimizi onlardan qorumalıyıq.

Yanımızdan sürətlə keçən qarışıqlar yuvaya yığışır, cəm halda müdafiəyə hazırlaşdılar. Bir azdan 557 də yanımıza gəldi.

- Siz nə gözləyirsiniz? – deyərək əmredici bir əda ilə soruşdu. – Ayaq altı qalıb əsgərlərə mane olmayın!

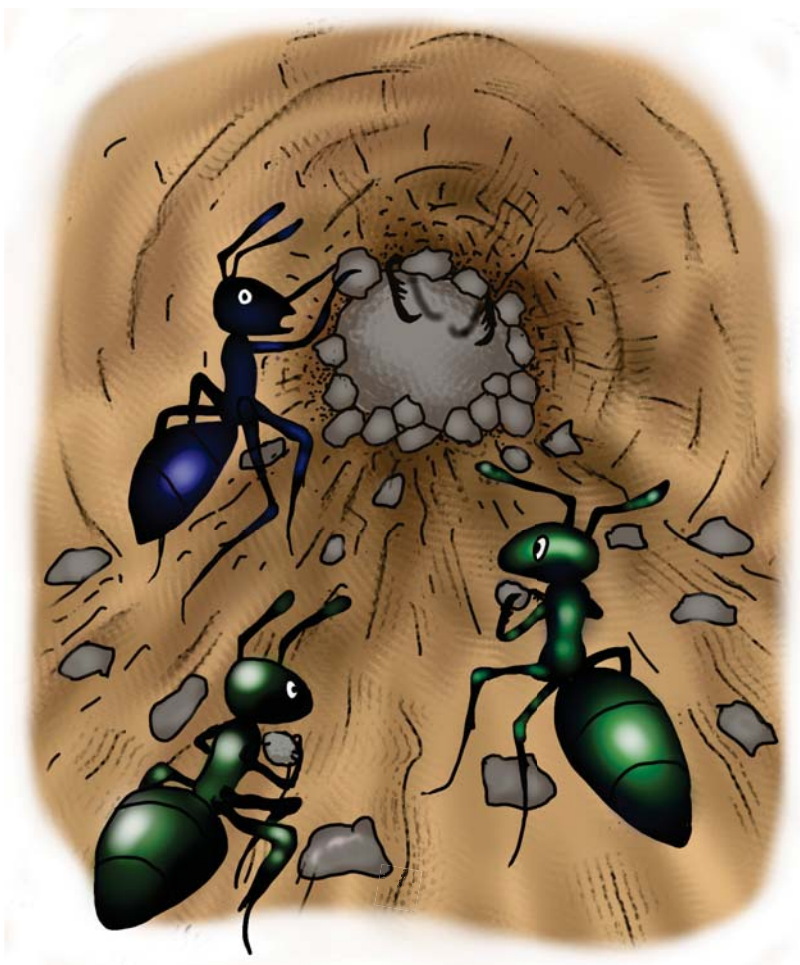
- Sanki keçmək üçün başqa yol yoxdur, - deyərək deyinməyə başladım. Nə edim, artıq xasiyyət halına gəlib. Kim nə desə, mütləq nə isə söz tapıb deməliyəm.

- Başqa yol olsa, hər halda sənın nazınla oynayacaq vaxtımız yoxdur, cənab... - adımlı bilmədiyi üçün donub qaldı, “631” – deyərək 500 onun sözünü tamamladı. Deyinməyimi xoşlamadığını başa düşdüm, bütün böyükler kimi. Amma nə edək, hələlik uşaq qarışqayam. Hələ böyüməyimə xeyli vaxt var. İnşallah, bir gün tərgidərəm.

Birdən, ağılıma Toğrulla birlikdə oynadığımız “Qarışqa” oyunu gəldi. Bəzi qapıları birlikdə açar, bəzi girişləri isə birlikdə bağlayaraq digər dəstələrə qalıb gələrdik. Əgər indi yuvaya gedən bundan başqa yol yoxdursa, eyni taktikanı təkrarlaya bilərdik.

- Qarışıqlar, həqiqətən də, özlərindən 50 dəfə ağır yükləri qaldıra bilirmi? – deyərək maraqla

la soruşdum. Bunu məktəbdə qarışqalar haqda
sual verəndə biologiya müəlliməmiz Xədicə
müəllimədən öyrənmişdim. Sual verdiyim üçün
çox sevinmişdi. Niyə qarışqa haqda sual verdiyi-
mi bilməsə də, bu haqda xeyli maraqlı məlumat-
lar vermişdi. Əslində isə mən oyunu daha yaxşı
oynaya bilmək üçün qarışqaları daha yaxından
tanımaq istəmişdim. Hətta bəzi məlumatları, -

məsələn, elə özündən 50 dəfə ağır yükü qaldıra bilməsini də bir kağıza qeyd etmişdim.

Digərləri belə bir sualı qərribə qarşılasa da, 500 mənim sualıma cavab verdi:

- Daha da çoxunu qaldırırıq, nə demək istəyirsən?

557 və 558-i də yanıma çağırıb planımı açıqladım:

- Madam ki yuvaya getmək üçün bundan başqa yol yoxdur, yolu iri daşlarla bağlayaq. Bu şəkildə hücumun qarşısını böyük ölçüdə ala bilərik.

- Sən nə danışırısan, - 558 qəzəblə dedi, - onlar bizdən daha güclüdürlər. Daşı bu tərəfə itələsələr, altında qalıb əzilərik.

Dərhal izah elədim:

- Böyük daşın arxasınca kənarlarına kiçik daşlar düzsək, o daşlar böyük daşı sıxaraq geri gəlməyə qoymazlar. O zaman nəinki yarpaq-yeyən qarışqa, ağac yeyən qarışqa da gəlsə, o daşı tərpədə bilməz.

Bu sözümlə qarışqaların xoşuna gəldi.

- Elə isə nə dayanmışıq, işə başlayaq, - deyərək 557 səsləndi.

Bir az arxa tərəfdəki böyük bir daşı diyirləyib yolun ən dar yerinə gətirdik. Arxasınca

xırda daşları düzüb qurtarmamış digər tərəfdən yarpaqyeyənlərin daşı itələdiyini hiss etdik. Mən, 500 və 557 birtəhər daşı müvəqqəti olaraq saxladıq. 558 isə, dediyim kimi, xırda daşlarla böyük daşın kənarlarını yaxşıca bərkitdi.

Daşı tərpədə bilmədiklərini görən yarpaqyeyənlər bir müddət sonra çəkilib getdilər. Təhlükə sovuşmuşdu.

QAYITMAQ LAZIMDIR

Böyük bir hücumun qarşısını müvəffəqiyyətlə almışdıq. Yuvada bizi qəhrəman kimi qarşıladılar. Ana qarışqa xüsusilə təltif edərək məni çox nadir tapılan, özəl dadı olan bir toxumla mükafatlandırdı. Dadına baxdım, pis deyildi. Onu yeni dostlarımla bölüşərək yeməyə başladım. Doymasam da, hiss elədim ki, bir şeyi bölüşərək yeyəndə insan daha çox ləzzət alır.

Faydalı bir iş gördüyünə görə dəyər verildiyini hiss etmək insana ayrı cür həzz verirdi. Burada çox sevilməyə başlamışdım. Amma buraya aid olmadığımı da çox yaxşı bilirdim.

Bu böyük ailədən ayrılmaq istədiyimi necə deyəcəyəm, bilmirdim. Mənim çox fikirli olduğumu görən ana qarışqa yanıma yaxınlaşıb dedi:

- Nə isə xoşuna gəlməyən hadisə baş verib, 631?

Daha çox gizlədə bilməzdim, amma onu necə başa salım ki?! Tərəddüd etdiyimi görəndə ana qarışqa dedi:

- Yaralarını saranda gördüm, sən bizim bildiyimiz qarışqalardan deyilsən. Sanki, necə deyim, bədən, əzələlərin bir qarışqa kimi tam olaraq formalaşmayıb.

- Bəli, - dedim, - əslində mən sizin bildiyiniz qarışqalardan deyiləm. Bizim yaşadığımız dünya tamamilə fərqlidir, bunu sizə başa salmaqda çətinlik çəkirəm.

- Narahat olma, qarışqaların 10000-dən çox növü var. Hər birinin öz həyat tərz, öz öyrəşdiyi mühiti var, - onun səsinə yenə bir ana nəvəsi var idi. - Məncə, heç vaxt itirmədən öz koloniyasına qayıtmalısan.

Bu, gün ərzində eşitdiyim ən gözəl söz idi. Dərhal gəldiyim yerə qayıtmaq istədiyimi bildirdim. Amma yeraltı yolları yaxşı tanımırdım. Bu işdə mənə 557 və 558 kömək etdilər. Axı məni yaralı halda tapıb gətirənlər onlar idi.

Qarışqaların çox yaxşı yaddaşı və yönəlmə qabiliyyətləri var. Keçdikləri yolları qoxu buraxaraq elə işarələyirlər ki, çox rahatca həmin yolla dəfələrlə gedib gələ bilirlər.

Xeyli çətin yollardan, dar keçidlərdən keçdikdən sonra, nəhayət, tunelin ucunda işıq göründü. Bura iş yerindəki stollardan birinin ayağının altı idi. Biz gəldikdən sonra oraya ağ rəngdə toz tökülmüşdü, deyəsən, qarışqa dərmanı idi.

Tökülən dərmanın iyi o qədər ağır idi ki, 557 və 558 tunelin çıxışına gələ bilmədilər. Onlar

mənə də geri qayıtmağı təklif etdilər. Amma yox, mən mütləq o otağa qayıtmalı və geri dönmək üçün yol axtarmalı idim, mütləq!..

Dərmanın iyi mənim də xoşuma gəlmirdi, lakin digər qarışıqlardakı kimi ağır təqətsizlik və huşsuzluq yaratmırdı. Yenə də, ehtiyat edərək dərmanın üstündən keçərkən bir müddət nəfəsimi tutdum. Üç-beş addım sonra, budur, mən artıq stolun altında idim. İndi stolun üstünə çıxmaq və məni “31”ə aparacaq olan qadını tapmaq lazım idi.

Əgər o qadını tapa bilməsəm, hər şey bitərdi. Yox, yox, yenə də ümid var idi. Heç olmasa “Saleh” deyilən şəxsi taparam. Deyəsən, o, insan adamdır. Yəqin ki, kömək edir.

Uzun müddət bir kompüter ekranının altında gizlənib danışığlara qulaq asdım.

- Hələ qurtarmamısan?
- Göndər gəlsin!..
- Çay içirsiniz?.. Şəkər?..
- Ay qız, bilirsən bizimki mənə nə dedi?..
- Göndər Salehə, imzalasın...
- Bunu düz əməlli yazın da, rəsmi sənəddir axı bu...

Tanış bir ad eşitmişdim: “Saleh”. Sarı köynəkli qadını hələlik görə bilməsəm də, heç olmasa etibar etməli birini tapmışdım: Saleh.

DOSTUM SALEH

Bir az daha diqqətlə ətrafa baxanda Salehin hansı stolda əyləşdiyini təxmin etdim. Ora çatmaq üçün dörd-beş stolu keçməli idim. Başqa yolum yox idi. Haydı, ya Allah...

- Saleh, buna bax...
- Mənim göndərdiyimə baxdın, Saleh?
- Bura qoyuram, Saleh, qarışıq düşməz ki?..

Deyəsən, çatmışam. Bura elə bil, böyük bir burulğanın mərkəzi idi, hər tərəfdən “Saleh, Saleh” səsləri bura gəlirdi. Sarı köynəkli qadının da əvvəl-axır bura gələcəyinə ümid etməyə başladım.

- Suyu bura qoydum, Saleh, dağılmaz ki...

“Su” sözünü eşidəndə gözlərim açıldı. Yaman susamışdım. Salehin insanpərvərliyinə etibar edərək plastik stəkanın üstünə dırmaşmağa başladım. Suyu gətirən zalım oğlu stəkanı elə diqqətlə doldurmuşdu ki, kənarına bir damcı olsun su düşməmişdi. Yoxsa bircə damcının ya-

rısının yarısı belə, on-onbeş qarışqanın qarnını doyurardı.

Stəkanın kənarına dırmaşıb qurtaranda artıq taqətim tükənmişdi. Bəlkə də, dərmanın təsirindən idi, çünki, tuneldən çıxandan bəri başım hərlənirdi. Üstdən aşağı suya baxdıqda bir az da ürəyim bulandı və əl-ayağım boşaldı. Nə qədər tutmaq istəsəm də, qərribə caynaqlarım sözümə baxmadı.

Suyun üstündə nə qədər qaldığımı bilmirəm, amma su lərzəyə gəlib tərpənəndə özümə gəldim. Çalxalanan böyük su hovuzunun ortasında qalmışam; əlimdə nə suya batmamaq üçün qolçaq, nə də şişmə balon var. Axı mən yaxşı üzə bilmirəm. Çapalamağa başladım. Nə irəli gedirəm, nə də geri. Suyu elə bil yapışqan töküblər, əl-ayağımı ondan aralamaqda çətinlik çəkirəm. Xeyli əlləşdikdən sonra yorulub suya təslim olmaq qərarına gəldim. Bir də nə görsəm yaxşıdır, suyun üzündə dayanmışam, batmıram. Axı qarışqalar çox yüngül olur.

Saleh stəkanı əlinə götürmüşdü. Su, buna görə tərpənməyə başlamışdı. İndi də yavaş-yavaş ağzına tərəf yaxınlaşdırırdı. Digər tərəfdən də yanındakı adamla danışmağa davam edirdi:

- Bunun da altına imza at, sonra keç arxa səhifəyə. Bax, bunların hamısını dolduracaqsan...

- Saleh, mənə bax, - deyə var gücümlə qışqırdım. - Saalee-eh!....

Məni eşitmirdi. Sudan bir qurtum aldı. İçəri keçərkən dodağına yapışmaq istəyirdim ki, stəkanı ağzından araladı. Növbəti qurtumda, yəqin ki, məni udacaq-

dı. Gerisini təsəvvür belə etmək istəmirəm...

- Saleh, məni udma, mən insanam, mənə bax, - qışqırmağa davam edirdim, amma nə fayda. İkinci qurtum üçün stəkan yuxarıya doğru yüksəlirdi. Onun yumrusifət, eynəkli, qara saçını yana daramış cavan bir oğlan olduğunu gördüm. Yəqin ki, son gördüyüm insan bu olacaq deyə ağımdan keçdi. Nəfəsinin istiliyini hiss edirdim...

- Dayan, Saleh, qarışqa var, - deyə zərif bir səs ona xəbərdarlıq edəndə özümə gəldim. "Nə yaxşı, axır ki, biri gördü!"

- Heç nə olmaz, nə ziyanı var ki, - deyər Saleh gülümsədi. - Qarışqa mən boyda olana qədər, mən fil boyda olaram.

- Nə danışırısan, Saleh, sənə nə olub? Qarışqa yemək istəyirsən? - dedim, heç kim məni eşitməsə də.

- Zarafat edirəm, qorxma, - deyərək Saleh gözlərini mənə zilləyəndə yenidən həyata qayıtmış kimi oldum. - Heç səni yeyərəm? Susamısan, hə? Doyunca içdin? - deyərək barmağını suya saldı ki, ona dırmaşıb sudan çıxım.

Onun istədiyi kimi etdim. Bütün diqqəti məndə idi. Onunla əlaqə qurmaq üçün bundan daha yaxşı fürsət ola bilməzdi. Əllərimi tez-tez yuxarı-aşağı hərəkət etdirməyə başladım ki, ona təşəkkür etdiyimi fikirləşsin.

- Əl-üzünü yuyub qurtardın? - dedi. - İndi gedə bilərsən. Vaxtında aradan çıx, yoxsa kağız-kuğuzun altında qalacaqsan.

Məni ehmalca stolun kənarına buraxdı. On-
dan əl çəkmək fikrində deyildim. O, tək ümidim idi. Stolun kənarı ilə gedib onun monitorunun üstünə çıxdım ki, bu etibarlı yerdən ətrafı diqqətlə nəzərdən keçirim.

TARİX DƏRSİ

Stolun kənarı ilə monitora doğru hərəkət edərkən ayağıma böyük bir qaya parçası ilişmişdi. Əslində bu, kiçik bir bışinti qırıntısı idi. Çox acdığıma görə onu da özümlə götürdüm. İnsanlar üçün çox kiçik və əhəmiyyətsiz görünən bu qırıntı mənim üçün böyük bir ziyanətə çevrilmişdi. Dadı da çox gözəl idi. Qırıntını dişləyə-dişləyə oturub gəlib-gedənlərə tamaşa etməyə başladım.

İş yerindəkilər qarışqa kimi işləyir, bir yerdə dayanmırdılar. Öz aralarında alçaq səsle danış-salar da, pıçıltılı səs-küyün ardı-arası kəsilmirdi. Bu şirin ab-hava məni xəyallar aləminə apardı. Yadıma sinfimiz düşmüşdü. Başımızda bircə dəqiqə müəllim olmayanda oğlanlar dərhal yüksək səsle danışar, qızlar da onları sakitləşdirmək üçün mübarizəyə başlayardı. Səsimiz bütün koridoru götürərdi. Xüsusilə də Toğrulun səsi hamıdan bərk çıxardı. Elə bil gün boyu fürsət axtarırdı ki, oynadığı oyunlar, baxdığı filmlər haqda hər kəsə məlumat versin. Turanə və Sa-

mirə - sinfimizin qabaqcıl əlaçılarından olan bu iki qız da ikisi birdən onun qarşısında dayanar, dərsə mane olmaması, səs-küyə son qoyması üçün ağız dalaşına başlayardılar. Bircə dəqiqə içində sinif iki hissəyə bölünər, hər kəs hansısa bir tərəfi müdafiə edərdi. Mən də, təbii olaraq, hər zaman Toğrulun yanında dayanardım. Çünki onun oyun haqqında danışdıqları çox xoşuma gəlirdi. Amma düzünü desəm, həqiqətən də, Toğrulun bu hərəkəti dərsləri təkrarlamaq istəyən sinif yoldaşlarımıza mane olurdu. Toğrul heç cür onların dərsə olan marağını başa düşə bilmirdi. Çünki özünün oxumağa həvəsi yox idi. Telefon və kompüter oyunlarına elə bağlanmışdı ki, onlar olmadan dayana bilmirdi. Təkcə onu təqsirləndirmirəm, mən də bu oyunun içinə düşənə kimi ondan fərqli deyildim.

Bunları fikirləşməkdə ikən birdən məni ciyilti bir gülmək tutdu. Yaxşı ki, səsim də elə qarışqa boyda çıxırdı. Yoxsa iş yerindəki hər kəs eyni anda çevrilib mənə baxar, işə mane olduğumu deyər, səssiz dayanmağı tələb edərdi. Deyəcəksiniz ki, nəyə gülürdün belə? İndi danışaram: sinifdən danışanda yadıma tarix dərslərində Toğrulun başına gələn bir hadisə düşdü.

Bir gün tarix dərslərinə yenidən girmişdik. Hələ kitablarımızı çıxarmamışdıq ki, sinfimizin qapısı döyüldü. Növbətçi tələbə məktəbə bir valideynin gəldiyini, müəllimlə görüşmək istədiyini

dedi. Bəhram müəllim dərsin bölünməsindən heç xoşlanmaz. Babam yaşda olmasına baxmayaraq, çox gümrahdır. Dərslərində də çox ciddi olur. Ağarmış saçlarını geri darayır. Qısa bıqları və qalın eynəkləri onu əsl professor kimi göstərir. Növbətçi qapını azca aralamış, astanada qalmışdı. Ayaqları sinfin çölündə olsa da, başını içəri uzadaraq müəllimdən cavab gözləyirdi. Bəhram müəllim eynəklərinin üstündən ona baxdı və gələn adamın dərslər bitənə qədər gözləməsini tapşırırdı. Növbətçi gözlərini yerə dikib dedi:

- Bağışlayın, müəllim. Mən də eynisini dedim, amma onu razı sala bilmədim. Valideyn deyir ki, çox tələsir, bircə söz deyib gedəcək.

Bəhram müəllim dodağını dişləyib başını yırğaladı:

- Siz dərsləri təkrarlayın, mən bir dəqiqəyə gəlirəm, - deyib sinifdən çıxdı.

Qapı örtülən kimi sinifdə gurultu, qaynaşma başladı. Amma müəllim elə tez qayıtdı ki, heç kəs bunu gözləməirdi. Sinif bir andaca işıqlar kəsildəndə səsi kəsən televizor kimi sakitləşdi. Kitabını çıxardanlar gözlərini kitaba zillədilər ki, guya bayaqdan oxuyurlar. Çıxartmayanlar da tez çantalarına əyilib kitablarını çıxartdılar, vərəqləyib bugünkü dərslərin yerini tapdılar.

Bəhram müəllim sakit-sakit sinifdə o baş - bu baş addımlayır, uşaqların dərsi təkrarlamaları üçün vaxt verirdi. Toğrulun yanına çatan da müəllimin addımlarının səsi kəsildi. Bəhram müəllim dərindən nəfəs alıb verdi, köks ötürdü, sonra isə sakit, mülayim bir səslə dedi:

- Toğrul, kitabı başaşağı tutmusan, belə dərslər oxumazlar.

Toğrul kitabını çevirməkdə ikən müəllim sözüne belə davam etdi:

- Bir də ki, dərsimiz tarix dərsidir, informatika deyil!

Bütün sinif yüksək səslə gülməyə başladı. Kitabı tərs tutan və tarix yerinə informatika kitabı çıxardan Toğrulun yumru sifəti isə pomidor kimi qızarmışdı. Sinifdə baş verən əhvalatların ləzzəti ayrı cür olur.

Belə hallarda müəllimimiz hər zaman eyni sözləri təkrarlayardı: “Oğul, bir işi görəndə sevərək görün. Sevin və əzmkar olun. Tarixdə neçə-neçə cəngavərlər imkansız görünən zəfərləri öz əzmkarlıqları ilə əldə ediblər. Əzmli olmaq, ümidi kəsmədən çalışmaq lazımdır. Bəs biz nəyə görə tarix dərslərini keçirik?!..”

Bəli, indi əzmli olmalıyam və ilk növbədə bu oyunun içindən çıxmalıyam ki, məktəbə qayıda bilim...

Düzünü desəm, indi bu iş yerindəki xoş əhvali-ruhiyyəni görəndə içimdən keçdi ki, kaş mən də böyüyəndə belə mehriban bir kollektivin içində işləyəydim. Əlbəttə, belə bir yerə işə qəbul olmaq üçün vaxtında yaxşı oxumaq lazımdır. O anda içimdə məni dərslərimdən yayındıran dostuma, yəni Toğrula qarşı bir narazılıq meydana gəldi. Öz-özümə söz verdim ki, bundan sonra dərslərimə qarşı daha ciddi yanaşacağam. Axı məktəb illərini hədəf keçirmək olmaz. Məktəb illəri telefon oyunu kimi deyil ki, yaxşı alınmayanda təzədən başlayasan. Bu şans hər kəsə ömründə birçə dəfə verilir.

Ən yaxşısı, təkcə özüm deyil, Toğrulu da özümlə birgə oxumağa həvəsləndirim. Axı biz dostuq. Bir nəfər öz dostunun quyuya düşdüyünü görsə, ona kömək etmək üçün əl uzatmazmı? İndi gərək Toğrulu bu tənbelliyin və oyun aludəliyinin içindən çəkib çıxardım...

Mən gözlədikcə, elə bil müdrik bir qoca beynimin içində oturub dayanmadan məsləhətlər verirdi. Müdrik qoca, vicdanım, yaxud tarix müəllimim... Hər nə isə...

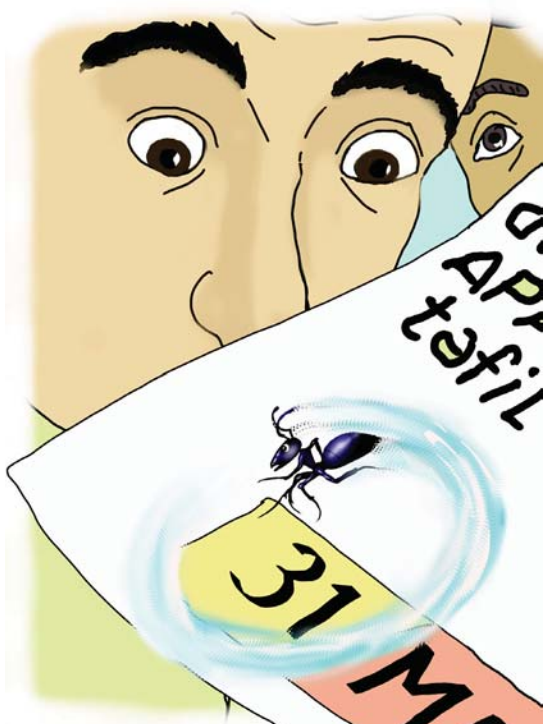
Öz-özümə: “bu qədər məsləhət bəsdir, artıq bunları həyata keçirmək üçün hərəkət etmək lazımdır”, - deyərək yenidən ətrafa göz gəzdirməyə başladım.

SARI KÖYNƏKLİ XANIM

Stolun üstünə hər beş-on dəqiqədən bir müxtəlif kağızlar gəlirdi. Birdən, onlardan birinin aşağı küncündə, ayın tarixi yazılan yerdə “31” yazıldığını gördüm. Heç fikirləşmədən, dərhal özümü monitordan aşağı atdım. Artıq öz çəkimin bu hündürlükdən tullanmağa uyğun olduğunu və qarışqa kimi yerə enməyi öyrənmişdim. Ayaqlarımı azca titrədib yumşaq bir enişlə kağızın yuxarı ucuna düşdüm. Oradan aşağı, digər küncə elə sürətlə qaçmağa başladım ki, üstünə başqa bir kağız qoymağa hazırlaşan Salehin də diqqətini çəkdim. Saleh əlindəki kağızı havada saxlayaraq təbəssümlə mənə baxırdı.

- A bala, əl çək də, məndən. Axı səni əzmək istəmirəm, - dediyini eşitdim. Dərindən nəfəs aldığını hiss etdim. Görünür, üfürərək məni stoldan uzaqlaşdırmağa hazırlaşdı.

Axır ki, səhifənin digər kənarına çatdım. Oradakı “31” rəqəminin ətrafında sürətlə dön-

məyə başladım. Bu hərəkətim, hər kim olsa, mütləq diqqətini çəkməli idi.

Saleh nəfəsini tutub saxlamış, könüllü olaraq stolunu tərk etmək üçün mənə son bir şans vermişdi. Axırncı dönmə hərəkətim isə onu elə güldürdü ki, sıxıb tutmağa çalışdığı nəfəsi sanki bir bomba kimi qəhqəhə səsi ilə partladı. İş yerindəki hər kəs nə baş verdiyini başa düşmək üçün çevrilib heyrətlə ona baxmağa başladı.

- Saleh, nə olub?

- Saleh, səndən çıxmayan iş, nə xəbərdir?

Saleh gülməyinə davam edə-edə soruşdu:

- Kim deyər, “31” rəqəmi nəyi bildirir?

Hərə bir söz deməyə başladı:

- Qızımın ad günüdür...

- Evlilik günümüzdür...

- Maaşların ayaq səsidir...

Son deyilənə hamı gurultulu alqış tutaraq gülüşməyə başladı. Yan otaqdan gələn səs isə bu rəqəmə qarşı ilk ağına gələni belə dilə gətirdi:

- Mənim marşrutumun nömrəsidir. “31” deyəndə yadıma ev düşür.

Gülüşmələr və maraqlı ifadələr ard-arda gəlməyə davam edirdi. Amma mənim üçün bu qədər kifayət idi, son cavabın sahibini tapmalı idim. Özümü stoldan sallanan kabellərə çətdirib sürətlə aşağı doğru sürüşməyə başladım.

Ev boyda ayaqqabıların altında qalmamaq üçün gizlənə-gizlənə qısamüddətli qaçışlar edirdim. Sonra yan otağa doğru yerə bərkidilərək çəkilməmiş kabel diqqətimi çəkdi. Həmin kabeli özümə sipər edərək koridora keçdim. Yan-yanə düzülən qapıların hamısı açıq idi. Nəhayət, üçüncü qapıda həmin qadını – sarı köynəkli xanımı görə bildim. Sol tərəfində içində çoxlu

qovluqların yer aldığı beşmərtəbəli rəf var idi. Sağındakı nisbətən daha alçaq stolun üstündə isə printer, içində təbii güllər olan güldan, əl çantası və bir neçə dənə kitab var idi. Kitablارın arxa tərəfini görə bilmirdim, axı çox balacayam. Balaca stolun arxa tərəfindəki divara isə böyük bir saat asılmışdı. Saat beşi keçmişdi. Ah, indi evdə olmalı idim. Hərçənd, hələ qarışqa olmaqdan necə qurtula biləcəyimi bilmirdim.

BACIM GÖZLƏYİR

Anam tapşırırmışdı ki, bacımı evə taksi gətirəcək, onu qarşılayım. Amma mən, təəssüf ki, bu tapşırığı yerinə yetirə bilməyəcəkdim. Hansısa bir oyuna görə... Anamın məni görən kimi nə deyəcəyini təsəvvür edirdim:

- Nadir, harda qaldın?!..
- Nadir, sənə deməmişdim ki?!..
- Birdən, bacın taksidən düşüb başqa yerə getsəydi...
- Birdən, bacın itsəydi...
- Qapının ağzında qalıb it dişləsəydi...
- Tanımadığı bir adam götürüb aparsaydı...

Fikirləşdikcə dəliyə dönürdüm. Amma hələlik öz canımın hayında idim. Dua edirdim ki, anam fikrindən dönsün və Aydanı özü evə gətirsin. Bilmirəm, kimin duası qəbul oldu, amma sonrakı gün öyrəndim ki, anam taksini göndər-mədən əvvəl telefonuma zəng edib. Zəng çatmayanda dostuma – Toğrula zəng edib. Toğrul

məni tapmaq üçün axtarırlara başlayıb. Anam isə ehtiyatı əldən buraxmamaq üçün taksiyə tapşırıb ki, Aydanı iş yerinə - öz yanına gətirsin. Beləcə, Aydan həmin gün bağçadan sonrakı vaxtını heç sevmədiyi yerdə - anamın iş yerində keçirməli oldu.

Deyəcəksiniz ki, bacın niyə ananın işlədiyi yerdən xoşlanmır ki?!

Birincisi, Aydan həkimlərin yanına getməyi xoşlamır. Onların iynələrini görəndə qaçıb gizlənməyə yer atxarır. Düzdür, həkimlər bizim sağalmağımız üçün çalışırlar. Yenə də, o iynələr, bir də iri-iri həblər olmasa, daha rahat sağalardıq. Bundan da yaxşısı, heç xəstələnməməyə çalışmaqdır.

İkincisi də, orada Tapdıq həkim işləyir. Ağarmağa başlayan saçlarının çoxu tökülüb. Başının ortası tüksüz olduğu üçün par-par parıldayır. Buna baxmayaraq, qırıq-qırıq alnına yaraşıq verən qalın qara qaşları onu çox zəhmli göstərir. Qırıqları təkcə alnına deyil, bütün simasına yayılıb. Bir az arıq olan sifəti uzun-uzun qırıqları ilə elə bil coğrafi xəritədir. Hələ bir də yumru gözlüklərini burnunun ucuna tərəf endirib onların üstündən qaşlarını çataraq baxanda adamın lap nəfəsi kəsilir. Onu da deyim ki, qaşlarını çatanda sol qaşı sağdakına nisbətən bir az daha yuxarı qalxır. Bu onu daha da qəzəbli göstərir.

Bir dəfə Aydan Tapdıq həkimin başına elə bir oyun açıb ki, indi hər dəfə onu görəndə pişik görmüş siçan kimi qaçıb gizlənir. “Nəyə görə?” deyəcəksiniz. Hadisə bundan bir il əvvəl baş vermişdi. Anam onu tez-tez özü ilə iş yerinə aparırdı. Məni də balaca vaxtlarımda az aparmayıb. Deməli, hələ o vaxtlar həkimlər Aydanın ən yaxın dostları idi. Şirinliyinə görə hamı

yanağını sığallayır, üzünə baxıb gülümsəyirdi. O da bu yaxınlıqdan çox razı idi. Bir gün yenə anamın otağında ikən anamı baş həkim çağırır. Anam olmayanda darıxan Aydan bir-bir otaqları gəzməyə başlayır. Özünə oyun axtarır və axır ki, başını qatmağa məşğuliyyət tapır.

Balaca Aydan həkim kimi xəstəxananın koridorlarında o baş – bu baş gəzirdi. Qarşısına kim keçsə, boynundakı fonendoskop – həkimlərin xəstənin daxilinə qulaq asdıqları qulaqlıq ilə əlinə, dizinə qulaq asır, guya əlindəki qələmlə ona iynə vurub sağaldırdı...

Birdən koridorun o biri başından Tapdıq həkimin səsi eşidildi:

- Ay qızım, bu fonendoskop hara yox oldu? Kim qurdalayıb mənim otağımı?

Tibb bacıları onu sakitləşdirməyə çalışırdı:

- Narahat olmayın, həkim, bu dəqiqə axtarıb tapırıq.

Xəstəxananın ağsaqqalı sayıla biləcək yaşda olan Tapdıq həkim isə sakitləşmirdi:

- Xəstə gözləyir axı! Yarım saatdır, axtarıram. Yüz dəfə demişəm, otağıma heç kim əl vürmasın...

Aydan isə hələ də koridordakı xəstələri sağaltmaqla məşğul idi. Onu görən digər tibb bacıları bilmədilər neyləsinlər. Aydanı ağlatmaq

istəməzdilər, amma Tapdıq həkimin alətlərini də tapmaq lazım idi. Dərhal anama xəbər verdilər.

Anam öz qulaqlığı ilə Aydanın boynundakını tez dəyişib yola saldı. Bir də baxdı ki, Aydanın cibləri xeyli şişib. İçindən cürbəcür dərmanlar və həkim alətləri çıxdı. Hamı başına yığışanda Aydan səhv iş tutduğunu başa düşmüşdü. Deyinə-deyinə yanlarından keçən Tapdıq həkimin qaşlarını çataraq baxmasını isə heç vaxt unuda bilmədi. Düzdür, həkim altdan-altdan gülümsəyirdi, yenə də Aydan çox utanmışdı. Buna görə də, bir daha onunla qarşılaşmaq istəmirdi.

Sonrakı günlərdə Tapdıq həkim Aydana nə qədər konfet, şəkər versə də, könlünü ala bilmədi. Yalnız ona içində oyuncaq tibb alətləri olan balaca bir çanta alıb verəndə bir az barışdılar. Amma Aydan əsla əvvəlki Aydan olmadı. Bir daha həkim alətlərini götürmək üçün başqa otaqlara girmədi.

Lap darıxdım e, indi yanında olub onun üzünü güldürməyi elə istəyirdim ki...

Üzü güləndə girdə gözləri də par-par parıldayır...

Saatın əqrəbləri dayanmadan hərəkət edir, vaxtı əridirdi.

Dayanmaq olmazdı. Evə qayıtmaq üçün hər şeyi etməyə hazır idim.

AVTOBUSA QAYITMALIYAM

Qapının tinindən otağa daxil oldum. Əvvəla içinə girərək avtobusa qədər gedə biləcəyim paketi tapmalı idim. Bunun üçün qapının tutacağına qədər dırmaşmalı oldum. O anda özümü dünyanın ən yaxşı alpinisti kimi hiss edirdim. Allahın işinə bax; əllərim, ayaqlarım elə hazırlanmışdı ki, ən hamar səthlərə belə rahatlıqla dırmaşa bilirdim. “Buna görə də evin şirniyyat gizlədilən hər nöqtəsinə rahatlıqla çatırlar”, - deyə fikirləşib öz “həmcinslərimə” haqq qazandırdım. Qapının ortasına çatanda ayaq saxlayıb ətrafa nəzər yetirdim. İçinə düşərək gəldiyim paketi və sarı köynəkli xanımı rahatlıqla görə bilirdim. Paket, təxmin etdiyim kimi, əl çantasının arxa tərəfində idi. Bəs birdən paketi burada qoyub getsə, onda necə? Bu fikir məni təşvişə saldı. Elə bu vaxt cib telefonunun zəng səsi eşidildi.

- Alo... Hə, əlbəttə, alaram... Xeyr, unutmamışam... Yarım saata çıxaram...

Son eşitdiyim söz məni bir qədər rahatlatdı. Kifayət qədər vaxtım var idi. Yenə də ehtiyatı əldən buraxa bilməzdim. Özümə etibarlı bir yer tapmalı idim. Əvvəlcə qadının ayaqqabısının üstündə oturub gözləməyi fikirləşdim. Amma xeyr, hər an nəyəsə təpik vursa, yaxud ayağı ilişib yığılsa, belə sərt zərbələrdə sürüşüb düşə bilərdim. Paltarından yapışsam, yola çıxmadan əvvəl üst-başına əl gəzdirərkən paltarını da əli ilə silkələyə bilərdi, bu da olmaz. Paltarının qatlarının arasını, yaxud cibləri isə heç olmazdı, hər an əzilə bilərdim. Axı qarışıqlar öz aləmlərində nə qədər güclü olsalar da, insanın gücü qarşısında çox zəifdirlər; tez əzilir, məhv olurlar. Telefon, yox, o da olmaz, hər an görə bilər. Hə, tapdım – əl çantası. Qadınlar onu heç vaxt yanından ayırmazlar. Elə sevindim ki, elə bil dünyanın ən böyük kəşfini etmişdim...

Axır ki, gəlib çantaya çatdım. Çantanın qulpuna yaxınlaşan kimi qadınlara məxsus zərif bir qoxu ətrafımı sardı. “Bu qədər ətir vurmasanız, sanki nə olar” deyə deyilməyə başladım. O an yadıma anam düşdü. Bir də ki, anamın dediyi bir söz... Bir dəfə anam çölə çıxdıqdan sonra pəncərədən mənə səslənmiş, “Nadir, çantanı gətir” demişdi. Mən də, “bu çantanız nə qədər qiymətlidir, bunda nə daşıyırsınız” deyərək çantanı aralayıb üstdən nəzər salmışdım. Bu şəkildə çantaya baxa-baxa ona uzadanda, “Qadınların çantasına baxmazlar, ayıbdır” demişdi.

İndi bu sözləri xatırlayıb ayaq saxladım. Anam məni görsəydi, nə deyərdi? İndi bu dəqiqə yanımda olmasını istədiyim ən birinci insan olan “anam”ın sözündən necə çıxı bilərdim?!

“Xeyr, anacan, bundan sonra heç vaxt sözündən çıxmıyacağam!” - deyərək qəti qərar verdim. O qadının çantasına girməkdən başqa bir yol da olmalı idi. Amma vaxtım azalırdı: 20 dəqiqəm qalırdı.

15 dəqiqə...

10 dəqiqə...

5 dəqiqə...

- Məryəm, buna baxmağa vaxtın var?

- Ah, canım, bunu oxuyub çıxmalıyam.

- Sabaha çatmalıdır axı, Saleh bəy tapşırıb.

- Hmmm... Onda o paketə qoy, axşam evdə baxaram.

“Sağ ol səni, Saleh qardaş”, - dedim öz-özümə. Bu eşitdiklərim məni elə bil dünya çempionatında son dəqiqədə vurulmuş qol kimi sevindirdi. Artıq rahatlıqla o kağız paketə girə bilərdim. Çünki o paket mütləq “31” nömrəli avtobusa gedəcəkdi.

Kardonun kənarından təzəcə yapışmışdım ki, Məryəm xanım hərəkətə keçdi. Əvvəlcə əl çantasını, sonra da kağız paketi götürüb otaq-

dan çıxdı. Yaxşı ki, çıxmadan əvvəl bir-iki dəqiqə ayaq saxlayıb Saleh bəylə danışmalı oldu. Tez dırmaşıb özümü paketin içinə saldım. Həyəcandan nə danışdıqlarını eşitmədim. Yəqin ki, o kağızları oxumağa vaxtının olmadığını, axşam oxuyub sabaha çatdıracağını deyirdi. Cəld tərپənməsəydim, hər an çantanın qapı tininə, yaxud əlində çoxlu qovluqlarla keçən bir işçiyə toxunmasıyla yerə düş bilərdim. Qısacası, yaxşı qurtardım.

Avtobusa çatana kimi bundan sonra nə edəcəyimin planlarını qurmalı idim.

Birinci hədəf: “31” nömrəli avtobus.

İkinci hədəf: Toğrul.

Üçüncü hədəf: Toğrulun telefonu.

Dördüncü hədəf: Qarışqa oyunu.

Beşinci hədəf: 3d-nin gizli qapısı.

Plan tamam olduğuna görə yenidən öz-özümə oxumağa başladım:

Oxusan yaxşı nağıl,

Çoxalar səndə ağıl.

Oxumursansa əgər,

Dağıl ay dünya, dağıl...

Məncə, dünyanın ən yaxşı müğənnilərindən heç də pis oxumurdum.

UÇMAQ GÖZƏLDİR

Avtobus əyləcinin ciyiltili səsinə eşidəndə bildim ki, dayanacağa çatmışıq. Daha paketin içində dayanıb gözləyə bilməzdim. Yavaş-yavaş yuxarı dırmaşdım. “31”i öz gözlərimlə görməli idim. Paketin kənarında elə dayandım ki, birdən silkələnmə olsa, içəri yığıla bilim.

Budur, rənginə quzu kəsərəm, ağ rəngli “31”im, ağ atlı qəhrəmanım...

Deyəsən, çox şışirtdiyimi demək istəyirsiniz. Amma mənim vəziyyətimdə kim olsa, bu duyğuları yaşayardı. Kim həmişəlik qarışqa kimi qalmaq istəyər ki?! Əlbəttə, əsil qarışqalar xaric.

Nəhayət, avtobusa minə bildik. Sarı köynəkli qadın ayaq üstə dayanmışdı. Hərəkətə keçmək lazım idi. Planım belə idi ki, əvvəla bu paketi tərk etməliyəm. Çünki qadın axırncı dayanacaqdan daha əvvəl avtobusdan düşərsə, işim çətinləşərdi. Avtobusun ən yüksək yerlərindən birində qərar tutub Toğrulu gözləməli idim – neçə gün lazım olarsa.

Ən uyğun yol – qadının qolu ilə dırmaşaraq əl tutacağına çıxmaq idi. Lakin paketin tutacağından qadının əlinə dırmaşanda əli qıdıqlandı. Paketi digər əlinə götürüb əlini silkələdi ki, məndən qurtulsun. Məni gördüyü anda əzə bilirdi, buna görə də özümü yerə atmaqdan başqa çıxış yolum qalmamışdı. Əvvəlcə ayaqqabısının üstünə düşdüm, oradan da yerə. Onun narahat dayandığını görəndə arxa oturacaqdakı kişilərdən biri qalxıb yer verdi. Yoxsa, az qala məni ayaq altında əzəcəkdi. Yaxşı ki, qadınlara yer vermək mədəniyyəti hələ də alicənablıq nümunəsi kimi bəzilərinin ürəyində yaşayır.

İndi ən yuxarıya çıxmağın təhlükəsiz yolunu tapmalı idim. Ortadakı uzun dirək ilə yuxarı çıxma bilməzdim, burada yolumu kəsən çoxlu əllər var idi. Oturacaqların altı ilə pəncərə tərəfə

getmək də təhlükəli idi. Ayaqlar, ayaqqabılar, -
ən təhlükəli maneələr yolumu kəsirdi. Ortadaki
dirəyin dibinə qısılib qalmışdım.

Növbəti dayanacaqda avtobusa əlində bazar zənbili olan yaşlı bir nənə mindi. Yəqin ki, dayanacağa qədər xeyli yol gəlmişdi. Yorğunluğundan tövşüyərək nəfəs alır, alnından təri süzülürdü. Ona da dərhal yer verdilər, oturdu. Oturanda zənbilini ayaqlarının arasına qoyub tutacaqlarını buraxdı. Zənbilin ağzı azca aralanan kimi içindən vızıltı ilə böyük bir milçək çıxıb özünü yerə atdı. Elə bil səhərdən bu torbanın içində çırpına-çırpına qalıb, taqətdən düşmüşdü. Hər nə qədər ondan iyrensək də, cürbəcür rəngə çalan qanadları ona ayrı cür gözəllik verirdi. Gah yavaş-yavaş qanadlarını açıb bağlayır, gah da ön və arxa ayaqlarını bir-birinə sürüb əzələlərini dartır, yorğunluğunu çıxarırdı. Deyəsən, bir az dayanıb nəfəs dərdikdən sonra uçmağa hazırlaşdı. Avtobusun yüksək bir yerinə çıxmaq üçün bundan daha əlverişli vasitə ola bilməzdi.

Arxadan yavaş-yavaş bu qara “uçan at”a yaxınlaşdım. Bir həmlə ilə belinə hoppandım və iki qanadının arasında özümə yer tapıb yapışdım. Caynaqlarımı elə möhkəm sancdım ki, yazıq milçək hələ yorğunluğu çıxmamış qorxusundan sürətlə havaya qalxdı. Elə bilirdi ki, uç-

maqla məndən yaxa qurtaracaq. Ay qurtardın ha!..

Böyük bir vızılı ilə ayaqların arasında uçmağa başladım. Yorgun olduğu üçün yüksələ bilmirdi, yəqin. Yenə də, çox maraqlı idi. Bir sağa, bir sola, bir sağa, bir sola... Hərdən özünü yığışıra bilməyib bəzi ayaqlara dəyirdi, amma mən çox möhkəm yapışmışdım, düşmək istəmirdim. Özümü maraqlı kompüter oyununda maşın sürən “avtoş” kimi hiss edirdim.

Birdən avtobus dayandı, fısıltı səsi ilə bərabər qapıların ikisi də taybatay açıldı. Yaxşı ki, uçan atım qapıdan çölə çıxmadı. Hava küləkli olduğu üçün qapılar açılan kimi içəri yel doldu. Yel bizi də götürüb ayaq altından qalxan tozla birlikdə yuxarı qaldırdı. Milçək hava axınına qapılıb açıq olan pəncərəyə doğru uçurdu. Başa düşdüm ki, onun bu küləyə müqavimət göstərə biləcək gücü qalmayıb, pəncərədən çıxıb gedəcək. Buna görə də yaxınlıqdakı əl tutacaqlarının arasından keçəndə tullandım. Tutacaqdan yapışa bilməsəm də, onu tutan tükli bir əlin üstünə düşmüşdüm. Adamı qıcıqlandırmadan tüklərinin üstü ilə hoppa-hoppa özümü əl tutacağına çatdırdım. Sonra da onun bağlandığı tutacaqlı borunun üstünə çıxıb dərinləndən nəfəs aldım.

GƏL, TOĞRUL, GƏL...

Artıq üçüncü dəfə idi ki, eyni avtobusla təkrar-təkrar gedib-gəlirdim. Yolda qarşılaşdığımız digər avtobuslara da diqqətlə baxırdım. Toğrulun xoşladığı, vaz keçmədiyi yeri bildirdim – sürücü tərəfdə ən arxa yer. Buna görə də onu tapmaq çətin olmayacaqdı. Avtobusun ön tərəfində yerləşdirilən elektron saat 20:15-i göstərirdi. Bu saatda Toğrul avtobusa minərmə? Yəqin ki, sabah səhəri gözləməli olacağam.

Çox yorulmuşdum. Gözlərimi də yuxu aparırdı. Yəqin elə yorğunluq yuxusu idi. Yoxsa günün bu vaxtı yatmıram. Axşam da gec yatdığım üçün həmişə atamla anam danlayır. İndi onların mənim haqqımda niyə bu qədər narahat olduqlarını daha yaxşı başa düşürəm. Görəsən, mənim evə gəlmədiyimi öyrənəndə nə edəcəklər? Ah, səhvimi düzəltməyə bir şans, bircə şans istəyirəm...

Avtobus yenə son dayanacağa gəldi. Elə bil yuxu görürdüm: Qapılar açıldı. Saatlardır ax-

tardığım adam – xilaskarım iti addımlarla avto-busun mərkəzinə doğru addımlayırdı. Özündən yaşca böyük olanlara fikir vermədən hamıdan birinci qapıya yapışmış və hamıdan əvvəl içəri girmişdi. Bəli, bu, o idi. Bunu ondan başqası etməzdi. Yanımdan ötüb ən arxadakı oturacağa keçdi – hər zamankı yerinə. Xeyr, bu, nə yuxuydu, nə də ki, xəyal. Az qala sevindiyimdən huşumu itirib yerə düşəcəkdım.

- Dayan, dayan...

- Gəldim, gözlə, gəl bir yerdə oturaq.

- Gəl, sən içəri tərəfə keç...

Onun arxasınca gələn digər insanlar arasından eşitdiyim bu incə səslər çox tanış gəldi. Bu nədir? Turanə və Samirə?

- Toğrul, sən orda oturdun?

- Hə, mənimçün bura yaxşıdır...

Toğrul, Turanə və Samirə bu saatda haradan gəlirlər? Nə isə, bunu sonra aydınlaşdırırıq, indi bunu fikirləşməyin yeri deyil. Tez hərəkətə keçmək lazım idi. Yaxşı ki, Toğrul qızlardan ayrı oturmuşdu.

Tutacaqların asıldığı borunun axırına kimi gedib onun oturacağa birləşən hissəsi ilə aşağı endim. Artıq Toğrulun önündəki oturacağın söykənəcəyində idim. Qəribədir, Toğrulun əlində telefon yox idi. Əlində içində bir neçə dənə

şorqoğal olan sellofan var idi. Bir dənə də yarıya kimi içilmiş meyvə suyu. Bunları, yəqin ki, yol boyu yemək üçün götürmüşdü. Alma kimi yanaqlarını, yekə qarnını görəndən hər kəs bunu bilirdi ki, Toğrul belə şeləri yeməyi çox xoşlayır. Hərçənd, bu, onu yaşına yaraşmayan yumru bir görkəmə salmışdı.

“Fikirləş, Nadir, fikirləş... Necə edim ki, onun yadına Qarışqa oyununu oynamağı salım”. Başqa yolum yox idi. Sellofanın üstünə tullandım. Toğrul pəncərədən çölə baxa-baxa əlini sellofana salmışdı ki, onun biləyinə çıxıb caynaqlarımla bərk sıxdım.

“Uff!..” – deyə silkələnən Toğrul əlinə baxdı. Üstündəki qarışqa dövrə vurur, hoppanıb düşürdü. Bunu görəndən kimi yadına oyun düşdü. Kök bədənini yırğalayıb cibindən telefonunu çıxartmadan əvvəl üfürüb əlinin üstündəki qarışqanı, yəni məni yerə atdı.

Yaxşı ki, yerə yox, dizinin üstünə düşdüm.

Bir əli ilə qoğalını dişləyir, bir əli ilə də telefonunu açıb oyunlara baxırdı. Yəqin ki, hansı oyunu oynayacağına hələ qərar verməmişdi. Onu təqib etmək üçün tez bir vaxtda yaxasına qədər dırmaşdım. Oradan yenə özümü atıb düz telefonunun ekranına düşdüm. Dairəvari dönməyə başladım. Bu, Qarışqa oyunu açılmadan əvvəl oradakı qarışqanın etdiyi hərəkət idi. Ona mütləq bizim oyunumuzu xatırlatmalı idi.

Məncə, alındı. Alınmağına alındı, amma:

- Bu nədir, avtobusun hər yerini qarışqa basıb, - deyərək məndən yaxa qurtarmaq üçün telefonu ağzına yaxınlaşdırdı. O nəfəsi bir daha üzümündə hiss etməmək üçün özümü yana atıb telefonun kənarından yapışdım. Artıq məni görmürdü.

- Avtobusda nə gəldi yesəniz, belə olar da, - deyə yaşlı bir kişinin səsi eşidildi. Avtobusda nəsə yeyilməməsi haqda irad bildirməkdə haqlı idi. Amma mənə sərf eləmişdi, digər əli məşğul olduğu üçün məni əzməmiş, - çünki bunu həvəslə edərdi, - üfürmək yolunu seçmişdi.

Toğrul oyuna başladı. Mən yanında olmadığım üçün hələ də eyni mərhələdə qalmış, bir addım da irəli gedə bilməmişdi. Nəticədə bu və-

ziyyət mənim işimə yarayırdı. Yenə də oyunun içində itib-batmış, ətraf aləm ilə əlaqəsini kəsmişdi. Bu dəqiqə bütün avtobus boşalsa, hiss etməzdi. Necə ki, səhər mənim yoxa çıxmağımı hiss etməmişdi. Ay səni vəfasız!..

Oyunun maraqlı bir yerində ekranın ortasına doğru addımladım. Toğrul məni də oyundakı qarışqalardan biri hesab edirdi. Hətta öz qarışqası ilə mənə doğru həmlə də etdi. Yaxşı ki, arxadan gələn hörümçəklər onun başını qatdı və yanımdan ötüb keçdi. Mən isə yan tərəfdən keçən tunele doğru çəkildim. Aşağıda bir qarışqa hansı tərəfə gedəcəyini bilmədən çaşıb qalmışdı. Ona səsləndim:

- Hörümçək bu tərəfə getdi, sən irəlidəki yoldan sağa dön.

Qarışqa yuxarı baxıb dedi:

- Sağ ol, təşəkkür edirəm. Bəs çiylək bağına çatmağıma çox var?

Bir az da diqqətlə baxanda gördüm ki, yan tərəfdəki divar çox nazikdir.

- O divarı hörümçək gəlmədən deşə bil-sən, çiylək bağına daha tez çatarsan. Əlbəttə, keçən kimi arxanca o keçidi bağlamağı unutma. Yoxsa hörümçək də arxanca gələr, - deyə məsləhət də verdim.

- Mənim gücüm buna çatmaz. Vaxtım azdır. Gəl, sən də kömək elə, bəlkə, bacarıq,

- deyə qarışqa kömək etməyimi istədi. “Yox” deyə bilməzdim. Aşağı düşüb ona divardan dəlik açmağa kömək etdim. İndi buranı bağlamaq da lazım idi. Bunun ən yaxşı üsulunu bilən biri olaraq istər-istəməz divarın digər tərəfinə keçdim. Birlikdə oraya böyük bir daş qoyduq, arxasına da bir neçə dənə balaca daş. Budur, keçid bağlanıb.

- Çox təşəkkür edirəm, həyatımı qurtardın, sənın adın nədir? - deyə qarışqa soruşdu.

- “631” - deyəndə qarışqa çaşqın halda mənı süzməyə başladı. - Bu nə addır, sən hansı oyundan gəlmişən?

Bunu eşidəndə ətrafıma baxdım, sevincdən az qala milçək kimi qanad açıb uçacaqdım: mən yenidən oyunun içində idim.

ÇIXIŞ TUNELİ

İndi əsas hədəf girilməsi qadağan olunan tunnel idi. Buna görə də bu qarışqa ilə dil tapmaq lazım idi. Artıq bilirdim ki, buradakılar oyun qarışqalarıdır, hər birinin internetdən oyuna qoşulan sahibi var.

- Adım Nadirdir. Siz Toğrulu tanıyırsınız ki?
- deyə soruşdum.

- Bilirsən ki, burada hamımız bir-birimizə rəqibik. Daha başqaları ilə tanış olmağa imkanımız olmur, - deyə qarışqa cavab verdi. - Mənim adımlı bilmək istəsən, Dəryadır, - deyərək də əlavə etdi.

- Dərya, bilirsən, qarışqalar birləşib bir-birinə kömək edəndə çox böyük qüvvəyə çevrilirlər, - dedim. - Kömək elə, birlikdə Toğrulu və qadağan olunmuş tuneli tapaq.

Bu təklifi eşidəndə qarışqa bir anlıq duruxub qaldı. Sonra yenidən özünü ələ alıb hərəkətə başladı.

- Qadağan olunmuş tunel nəyinə lazımdır ki?
- deyə qarışqa titrək səslə sual verdi. Sanki nə isə öyrənmək istəyirdi.

- Mənim həyatım ondan asılıdır. Məgər bir nəfərin həyatını xilas etmək istəməzdin? - dedim. Bir müddət qəribə davranan qarışqa, axır ki, gülümsəyərək:

- Əlbəttə, niyə də olmasın, - dedi və təklifimi qəbul etdi.

Çiyələk bağının ətrafındakı bütün tunelləri, yuvaları, palçıqlı quyuları, hətta hörümçək tələlərini belə bir-bir gəzdik. Amma Toğruldan heç bir izə rast gəlmədik. Bu zaman Dərya məntiqli bir sual verdi:

- Siz tuneli birlikdə keçmişdiniz?

- Xeyr, - dedim, - o, qapağı qaldırdı, mən də keçdim.

- Elə isə Toğrulun qarışqası tunelin o biri tərəfində qalmış ola bilər, - Dərya dedi. Haqlı idi, Toğrul tuneli keçməmişdi ki!

Dərya ilə söhbət etməkdə ikən yanımıza əli silahlı iki qarışqa yaxınlaşdı. Silah deyəndə, bunlar qarğı kimi uzun dəmir çubuqlar idi. Görünür, onlar oyunun daxili keşikçiləri idi.

- Burada dayanmaq olmaz, irəliləməyə davam edin, - deyə xoşumuza gəlməyən bir tonda səsləndilər. Onlara tərəf diqqətlə baxanda gör-

düm ki, arxalarında boşluq, qaranlıq bir giriş görünür.

Dəryaya bir xahişimin olduğunu dedim, o da bunu qəbul etdi və yollarımızı ayırdıq. Bir kolluğun arxasına keçərək gözləməyə başladım.

Bir azdan Dərya qışqıra-qışqıra yanımdan keçdi. Arxasınca da böyük bir hörümçək gəlirdi. Hörümçək keşikçilərə çatanda Dərya gizləndi, o da keşikçilərə hücum etdi. Keşikçilər hörümçəyi gizli keçiddən uzaqlaşdırmaqla məşğul ikən tez özümü tunelə atdım. Əlbəttə, geri çevrilib Dəryaya təşəkkür etmək üçün əl yelləməyi də unutmadım. Bu dəfə Dərya mənim həyatımı xilas etmiş olacaqdı. Əlbəttə, əgər girdiyim tunel axtardığım qapı olarsa.

Xeyli yol getdim. Arxamca keşikçilərin ayaq səsləri gəlirdi. Daha bərk qaçmağa çalışsam da,

alınmadı. Qaranlıq tunel qıvrım-qıvrım saçlar kimi gah sağa burulur, gah sola burulur, gah da qarşıma dırmaşmalı olduğum hündür maneələr çıxırdı. Üzümə vuran sərin mehdən hiss edirdim ki, çıxışa yaxınlaşıram. Birdən ayağım nəyəsə ilişib qaldı. Çevriləndə gördüm ki, keşikçilərdən biri əlindəki uzun çubuğun ucundakı qarmağı ayağıma keçirib. Başa düşdüm ki, onunla vuruşmaqdan başqa çarəm yoxdur. Kompüter oyunlarında gördüyüm həmlələri yadıma salmağa çalışdım. Bir də ki, müəllimimin əzmkarlıq və qələbə haqqındakı sözlərini...

Geri çevrilib qəzəbli baxışlarımla ona baxdım. Qaşlarımı çatıb gözlərimi bərəltdim, dişlərimi də var gücümlə qıcaıyb qəzəbli bir aslan kimi nəril-dədim. Sanki heç bir təsiri olmurdu. Halbuki antena bıçcıqlarımı da bir ox kimi gərmişdim. Yox, olmayacaq. Görünür, bu qarışqa ömründə heç aslanla qarşılaşmayıb...

Diqqətlə baxanda bu qarışqa mənə tanış gəl-di. Bəli, bu, daha əvvəl qarşılaşdığım cılız qarışqa – keşikçilərin başçısı idi. O hələ də geri qayıtmağını tələb edir, məni qabağına qatıb aparmaq istəyirdi. Ona təslim olmaq fikrində deyildim. Bunu başa düşən keşikçi əlindəki qarğını havada bir-iki dəfə dairəvi şəkildə fırlatdıqdan sonra ayaqlarımı nişan aldı. O anda iki arxa ayağım üstə bir at kimi şahə qalxıb onun zərbəsindən özümü qorudum. Bədənimin altından sürətlə keçən qarğı kəskin qılınc kimi vıyıldı. Növbəti həmlə üstədən aşağı

gəlirdi. Tez yana çəkildim və cəld bir hərəkətlə yerə dəyib qığılımlar saçan qarğının üstünə atıldım. Qarğını iki caynağımla bərk-bərk tutub saxladım.

Keşikçi qarğını özünə tərəf çəkirdi, mən isə özümə tərəf. Məni yavaş-yavaş sürüyüb aparırdı. Görünüşdə digərlərindən arıq görünsə də, qarışqa olaraq məndən güclü idi. Yenə də qarğının ucunu buraxmadım. Ta ki, bir az əvvəl çətinliklə dırmaşdığım hündür yerə qədər. Ora çatanda bir andaca caynaqlarımı açdım və keşikçi qarışqa qarğısı ilə birlikdə oradan aşağı yumalanmağa başladı. Nəinki o özü, arxasından gələn digər keşikçilər də onunla birlikdə tunelin dibinə düşmüşdü. Fərsətdən istifadə edib tez özümü meh əsən tərəfə yetirdim.

Nəhayət, qarşıma yumru dəmir qapı çıxdı. Var gücümlə onu itələdim, itələdim, itələdim...

Birdən qulağıma tanış bir səs gəldi:

- Neynirsən, çiynimi qıracaqsan!

Qaranlıq olduğu üçün heç nə görmürdüm. Gözlərimi yumub-yummadığımı bilmirəm, amma həqiqətən heç nə görmürdüm. Eşitdiyim səs mənə tanış gəlmişdi. Bəli, bu, Toğrulun səsi idi.

- Qapını burax, Toğrul, mənəm, qapını aç, - deyə qışqırdım.

- Nə qapısı, nə danışırısan? Sən haralardasan, hara yoxa çıxmışdın? - deyə Toğrul məni qucaqladı. Gözlərimi açdım. Həqiqətən, bu, Toğrul idi.

Deyəsən, o da mənim üçün bərk darıxmışdı. Sanki bir az qorxmışdu, üzü əhəng kimi ağarmışdı. Hətta ilk anda bir neçə dəfə “bismillah” dediyini də eşitdim. Dostumu qarşımda görəndə mən də sevindiyimdən onu qucaqladım.

- Yenə bu uşaqlar? - deyə sürücünün səsi eşildirdi. – A bala, mədəniyyətiniz olsun, avtobusda belə qışqır-bağır salmazlar. Düşürdərəm ikinizi də bu dəqiqə!..

Qızlar da geri çevrilib məəttəl-məəttəl mənə baxmağa başladılar.

Mən isə ağzım açıq, çaşmış halda ətrafıma baxırdım – yenidən avtobusda idim.

ƏN GÖZƏL YUVA

Toğrula nə qədər başa salmaq istəsəm də, deyəsən, mənə inanmadı. Amma mən onun dediklərinə inanırdım. Çünki telefon zənglərinə və mesajlarına baxmaq məcburiyyə-tində qalmışdım.

Dərya ilə birlikdə Toğrulu axtaranda onun tunelin bu tərəfinə keçib-keçmədiyini dəqiqləş-dirmək istəyirdik. Onu tapa bilməyəndə Dərya mənə heç gözləmədiyim bir təklif etdi: “Toğ-rulun telefonuna bax, bəlkə, mesajları arasında belə bir məlumat tapa bilərsən”. Bunu eşidəndə heyrətlə dedim:

- Biz oyunun içindəyik, Toğrulun telefon məlumatlarına necə keçə bilərik?

- Narahat olma, mən proqramçıyam. Adətən, hər proqram vasitəsilə o telefonun içinə girmək, məlumatlara baxmaq olur, - Dər-ya dedi. O, bu oyunun proqramçılarından, hətta “3d”nin tərtibatçılarından biri imiş. Mən oyuna düşəndə oyun “xəta” verməyə başladığı üçün

oyuna daxil olaraq səbəbini axtarırmış. Buna görə də oyuna qarışan virusları tapmalı və onları oyundan çıxartmalı idi. Mənə “virus” kimi baxması xoşuma gəlməmişdi, amma oyundan çıxmaq üçün onun köməyinə ehtiyacım var idi.

- Yaxşı dırmaşa bilirsən? - deyə Dərya soruşdu.

- Əlbəttə, bu sahədə artıq peşəkar sayılıram, - dedim. - Dırmaşmaq nəyə lazımdır?

- Bu küncdən yuxarı dırmaş, sağa dön, bir pillə daha dırmaş, gördüyün üç düyməni eyni anda bas... - deyə Dərya mənə uzun bir təlimat verdi. Bunları edə bilmək üçün, həqiqətən də, çox çevik olmaq və üç-dörd əli eyni anda istifadə etmək lazım idi. Qarışqa olmasaydım, çətin ki, bunu edə bilərdim. Bu yolla Toğrulun telefon kitabçasına daxil oldum. Anam ona neçə dəfə zəng eləmişdi, o da anama... Yəqin ki, məni tapa bilmədiyini demişdi. Mesajlarına da baxdım. Məni axtarmaq bəhanəsi ilə qızları da köməyə çağırmış, sahilə enərək o baş – bu baş gəzmiş və bir-birinə məni tapa bilmədiklərini mesajları ilə xəbər vermişdilər. Əslində, bu mesajları görəndə dostlarıma qarşı hörmətim bir az da artdı. Məni bu qədər sevdiklərini və narahat olduqlarını bilmirdim.

Nəhayət, Toğrulun qarışqasının tunelə girməyinə əmin olduq. Mən tunnelin o biri başına qayıtsam, hər şey düzələ bilərdi.

Bu planı həyata keçirdik. Bir az çətin olsa da, nəhayət, tuneli keçə bildim. Axır ki, zəhmətimiz hədəfə getmədi və mən qarışqa dünyasından insanların arasına qayıda bildim.

İndi qarışqalar bir yana dursun, öz doğma yuvama qayıtmalı idim. Avtobusun bir an əvvəl bizim dayanacağı çatması üçün az qala gedib sürücüyə yalvaracaqdım.

Hə, lap yadımdan çıxmışdı. Qızlar sağ olsun, məndən əvvəl anama zəng elədilər ki, “oğlunuz tapıldı!”. Mənim telefonum isə sönülü idi; enerjisi bitmişdi.

Mən yoxa çıxanda telefonum oturacaqda qalmışdı. Toğrulun başı isə o qədər oyuna qarışmış ki, mənim yoxa çıxmağımı hiss etməyib. Avtobusdan düşəndə arxadan bir nəfər çağıraraq ki, “ay oğul, telefon sənindir?”. Yaxşı ki, telefonumu tanıyıb. Elə bilib ki, düşəndə yadımdan çıxıb, avtobusda qalıb. Sonra da məni tapa bilməyəndə aparıb evə vermək istəyib. O saatda evdə heç kim yox idi. Buna görə də telefon hələ də Toğrulda idi. Gecə-gündüz oyun oynanan telefon enerji saxlayar? Buna görə də çoxdan sönmüşdü.

Məktəbdə də bütün müəllimlər məni soruşublar. Düzdür, dərslə olmamağım bəzi müəllimləri çox da narahat etməmişdi. Çünki dəcəllik edib digər tələbələrin fikrini yayındırırdım. Yenə də jurnal yoxlaması etdikləri üçün hər biri mə-

nim adımı çəkmişdi. Mənə elə gəlir ki, sabahkı dərsdə Xədicə müəllimə çaşıb qalacaq. Çünki biologiya, xüsusilə də qarışıqlar haqqında soruşmaq istədiyim o qədər sual var ki... Mənə elə gəlir ki, bundan sonra ən çox sevdiyim dərs biologiya olacaq.

Elmnaz müəlliməni də sevindirməyi düşünürəm. Məncə, həqiqətən də, artıq faydalı oyunlar oynamağın vaxtıdır. Çünki oyunsuz yaşaya biləcəyimi zənn etmirəm. Sadəcə daha faydalı oyun seçmək və oyun vaxtlarını düzgün təyin etmək lazımdır.

Hələ Bəhram müəllimi demirəm. Əminəm ki, dərsə hazır olduğumu deyəndə gözlüklərinin üstündən sevinc dolu gözlərlə baxaraq qımışacaq.

Bəs ata-anama nə cavab verəcəyəm? “Səhərdən haradasan?” - deyə soruşacaqlar...

Axır ki, avtobusun uzun müddət ciyildəyən əyləci çatdığımızı xəbər verdi. Dostlarım məni bir daha təbrik edərək evə qədər yola salmağı təklif etdilər.

- Uşaq deyiləm ki, bu məsələni çox şişirtməyin, - dedim və bir daha onlara təşəkkür edib sağollaşdım, öz yuvamın yolunu tutdum. Yol boyu tək qalıb ilk anda üzləşəcəyim suallara cavab axtarmalı idim.

AİLƏMİ ÇOX SEVİRƏM

Qapını döyəndə içəridən sevinc dolu səs-küyün yüksəldiyini eşitdim.

- Qaqaşım gəldi, qaqaşım gəldi, - deyərək qışqıran Aydan qapını hamıdan əvvəl açmaq üçün qaça-qaça gəlirdi.

Qapını açan kimi Aydan mənə sarıldı, mən də ona. Başında keçən il ad günündə ona hədiyyə verdiyim, üstündə qırmızı rəngli göbələklər olan telbasan var idi. Aldığım ilk gün xaric, bunu saçına taxdığını heç görməmişdim. Görünür, məni qarşılamaq üçün əməlli-başlı hazırlamışdı. Gözucu anama baxdım, atama göz-qaş edirdi ki, qoy uşaq içəri keçsin, bir nəfəs alsın, sonra deyərsən. Yəqin ki, atam məni yaman danlayacaqdı. Əminəm ki, məktəbdən də zəng edərək dərsə getmədiyimi demişdilər.

Aydanla əl-ələ bir-iki addım gəldikdən sonra istədim onu sevindirirəm. Cibimdən telefonumu çıxardıb ona uzatdım ki, gedib oynasın. Aydan isə heç gözləmədiyim bir yetişkinliklə telefonu

götürüb stolun üstünə qoydu. Sonra isə qayıdıb yenidən məni qucaqladı:

- Mən səninlə oynamaq istəyirəm, qaqaş, sənə görə çox narahat olduq.

Əslində mən də onun üçün çox darıxmışdım. Bir-birimizə sarılıb içəri doğru addımladıq. Atamla anam özlərini qətiyyətli aparmaq üçün gedib onlarla görüşməyimi gözləyirdilər. Amma anam dözə bilmədi, bir-iki addım qalmış gəlib ağlayaraq boynuma sarıldı. Həqiqətən də, heç bir yerdə iz qoymadan yoxa çıxmaq rahat izah edilə biləcək bir hadisə deyildi.

Atam isə öz təmkinini pozmamağa çalışırdı. Hal-hazırda polisə zəng edib oğlunun tapıldığı haqda məlumat verirdi. Bəlkə də, atam çoxdan coşub hirsini üstümə tökərdi, amma nənəmlə babam da bizdə idi. Buna görə də atam içindəki hiddətin çoxunun üstünü ört-basdır etdi.

Hamı ilə bir-bir görüşdükdən sonra növbə mənim açıqlamalarımə gəlmişdi. Kimi inandıra bilərdim?

Onlara telefonumun oyunumu davam etdirməkdə çətinlik yaratdığını, buna görə də oyunumu tamamlamaq üçün kompüter oyunları oynanan salona girməli olduğumu dedim. Özümü oyuna o qədər vermişəm ki, nə vaxt hava qaralıb axşam olduğunu hiss etməmişəm. Üzüm, xüsusilə də qulaqlarım sanki isinməyə başladı, yəqin ki, yalan danışdığımı üçün qızarmışdı.

Nənəm ayrı, babam ayrı, hər biri növbə ilə belə yerlərin uşaqların düşüncəsini, fikrini dərslərdən yayındırdığını, mənfi vərdislər qazandırdığını, oyun aludəçiliyinin zərərlərini bir-bir anlatmağa çalışdılar. Halbuki mən bütün bunları artıq yaşayaraq anlamışdım.

Heç birinə etiraz etmədən bir saat onları dinlədim. Sonra yenə anam məni onların sözləşməsindən xilas edərək yan otağa keçirdi ki, uşaq acdır, sonra danlamağa davam edərsiniz. Aydan da yemək yeməmişdi; mənim qayıtma-

ğımı gözləyirmiş. Birlikdə şam yeməyini yeyib yenidən qonaq otağına qayıtdıq.

Anam elə bilirdi ki, bu qədər danlanmağıma görə çox sıxılıram. Halbuki mən onlara qulaq asdıqca, səslərini eşitdikcə və məni necə də çox sevdiklərini gördükcə sevinirdim. “Nə desəniz də, yaxşı ki varsınız!” deyə fikirləşirdim. Nə isə, keçək səhərki günə...

Səhər tezdən atam məni süfrə başında göz-ləyirdi:

- Nadir, bu gün səni məktəbə mən aparaca-ğam. Tələsməyəsən.

- İşə gecikəcəksənsə, mən gedim, ya da işdən sonra gedərsən, - deyə anam səsləndi. Məktəbə baş çəkməyi nəzərdə tuturdu.

- Onsuz da o tərəfə gedirəm, yeni mühasibat şirkəti də elə o tərəfdə yerləşir. Nadirin məktəbinə yaxındır. Gərək əvvəlcə gedib Nadirin müəllimləri ilə görüşüm, sonra mühasibin yanına gedərəm, - deyərək atam dərindən ah çəkdi. - Deyirlər, Sa-leh müəllim çox çətin adamdır. Sənədləri qəbul etməsə, işimiz gecikə bilər.

- Yumrusifət, saçını yana darayan, eynəkli oğlanı deyirsən? - deyə qeyri-ixtiyari söhbətə qo-suldum.

Atam bəzən mənimlə dost imiş kimi məs-ləhətləşib söhbət edər. Belə söhbətlərdən çox xo-şum gəlir, özümü lap böyümüş kimi hiss edirəm.

İndi də atam, dünənki halımı unutmuş kimi, təbii halda cavab verdi:

- Bəli, mənə də belə demişdilər. Eynilə həmin adamdır.

- Onda narahat olma, dürüst adamdır. Sənədləriniz düzgündürsə, heç bir problem çıxarmaz, - dedim.

- Nə bilirsən, haradan tanıyırsan, oyun yoldaşındır? - deyərək atam zarafatla dünənki haqq-hesaba eyham vurdu. Az qala "istəyirsənsə, mən də səninlə gəlim" deyəcəkdim, amma sözümlü içimdə saxladım. Axı məktəbdən qala bilməzdim.

Nəhayət, maşına oturub birlikdə məktəbə doğru yola çıxdıq. Yol boyu atamı dünən baş verənlərə inandırmağa çalışdım. O isə mənim xəyallar aləmində özümü itirdiyimi düşünürdü. İnsan həddən artıq belə oyunlar oynayanda beyninin qarışdığını, əsəb sisteminin pozulduğunu dedi. Belə hallarda hallüsinasiya görüb qarabasmalarla, gözəgörünmələrlə aldana biləcəyimi izah etməyə çalışdı. Qəmgin halda mənə baxışını hələ də unutmuram. Yadıma dünən gördüyüm nazik bığlı kişi düşdü. Atamın da mənim üçün eyni hissləri keçirib kədərlənməsi necə də pis oldu.

O gün məktəbdə bütün müəllimlərin qarşısında söz verdim ki, dərslərimi daha yaxşı oxuyaçağam. Bəlkə, bir çoxu inanmırdı, amma bilirəm ki, atam mənə ümidlə baxırdı. Onun inamını əsla puça çıxarmaram. Ümid edirəm ki, bu sözlərimi eşidəndə mat-məəttəl üzümə baxan Toğrulu da

oxumağa həvəsləndirə bilərəm. Çünki yaxşı dost öz dostunu yarı yolda qoymaz.

Telefon yenə də məndə qaldı. Çünki atam və anamın işi ilə əlaqədar çox vaxt evdə tək qalırdım. Mənimlə əlaqə saxlamadan dözə bilməzdilər. Amma oyun barəsində bəzi dəyişikliklər etdim. Bunu Toğrulla da razılaşdırdıq. Məktəbdən əvvəl, xüsusilə də avtobusda əsla oynamayaçağımıza söz verdik. Faydalı oyunlar da öz yerində.

Həmin gün məktəbdən evə qayıdanda qapını açan kimi qeyriadi bir mənzərə ilə qarşılaşdım. Yerdəki qarışıqlar əyri xətt kimi düzülərək gülən ağız şəkli meydana gətirmişdi. Üst tərəfində də iki göz şəklində topa ilə yığılmışdılar. Bir azdan Aydan “sürpriz!” deyərək qaça-qaça önümə çıxdı. Əlində bir neçə dənə sovurma konfet var idi. Əlbəttə, biri də ağzında. Yerdəki qarışıqlara bir daha diqqətlə baxdım, amma onlardan heç cür baş açə bilmədim. Gözləyirdim ki, mənə tərəf çevrilib əllərini yelləyərək salam verəcəklər. Amma bu olmadı. Ola bilsin ki, Aydan şirniyyatlı əli ilə yerə əyri xətt çəkmişdi...

Bir də ki, az qala kitab bitmədən bunu demək yadımdan çıxacaqdı: hadisədən iki gün sonra Dəryadan mesaj gəldi. O, qadağan edilmiş tune-
lin giriş və çıxışlarını tamamilə bağladığını bildirirdi. Mesajı gizli nömrədən göndərdiyinə görə, ona cavab yazə bilmədim. Demək istəyirdim ki, o tuneldə döngələrin birində çatlamış yer görmüşdüm. Əmin deyiləm ki, o çatı da bərkitmiş olsun.

Görək, yadınızda nə qalıb. Kitabla əlaqəli sadə bir test keçirək. Nə deyirsiniz?

1. Həmin gün yuxudan qalxan Nadirin ilk gördüyü iş nə oldu?

- a) Əl-üzünü yumaq
- b) Yatağını yığmaq
- c) Saatin zəngini söndürmək
- d) Toğrulla görüşmək

2. Nadirin atası harada işləyir?

- a) Elektronika şirkətində
- b) Xəstəxanada
- c) Mühasibatlıq şirkətində
- d) Taksi sürücüsüdür

3. Nadirin informatika müəlliməsinin adı nədir?

- a) Xədicə müəllimə
- b) Dərya müəllimə
- c) Elmnaz müəllimə
- d) Məryəm müəllimə

4. Avtobusdakı sənişinlər Toğrul ilə Nadirin hansı mənfi hərəkətindən narahat olmuşdular?

- a) Qocalara yer verməmələrindən
- b) Avtobusda dondurma yemələrindən
- c) Avtobusda yatmalarından
- d) Səs-küylü danışmalarından

5. Nadirin başını bəlaya salan nə oldu?

- a) Oyuna həddən artıq çox bağlanması
- b) Oyun oynayarkən qoğal yeməsi
- c) Evdən gec çıxması
- d) Aydanın sözüne baxmaması

6. Nazik bığlı kişi nəyə kədərlənmişdi?

- a) Uşağının evə gec gəlməyinə
- b) Uşağının dərslərini yaxşı oxumamağına
- c) Uşağının icazəsiz telefon almağına
- d) Uşağının gecə gec yatmağına

7. Nadir niyə Saleh bəyə etibar etmişdi?

- a) Vəzifəsi böyük idi
- b) Hamı ondan asılı idi
- c) Uzun bıqları var idi
- d) Mərhəmətli idi

8. 550 niyə insanları xoşlamırdı?

- a) Qarışqalara qarşı kobud rəftara görə
- b) Çox səs-küy saldıqlarına görə
- c) Yalan danışa bildiklərinə görə
- d) Yerə konfet atdıqlarına görə

9. Nadirin dostları yarpaqyeyənlərin hücumundan necə müdafiə olundular?

- a) Güclərini birləşdirərək
- b) Qaçaraq
- c) Quyu qazaraq
- d) Qarışqa turşusu sıxaraq

10. Qarışqalar özlərini necə təmizləyir?

- a) Tez-tez suda çimərək
- b) Öz turşuları ilə
- d) Torpaqda eşələnərək
- e) Küldə yataraq

11. 557 və 558 niyə axıra qədər Nadirə yoldaşlıq etmədilər?

- a) Qarınları ac idi
- b) Ana qarışqa çağıırırdı
- c) Nadir gizlicə qaçdı
- d) Tunelin çıxışı dərmanlı idi

12. Həmin gün Aydan ən çox nəyə sevindi?

- a) Telefona qovuşmağına
- b) Nadiri görməyinə
- c) Anasının iş yerinə getməyinə
- d) Bağçaya getməyinə

13. Hansı pis hərəkətdir?

- a) Başqasına salam vermək
- b) Böyüklərə yer vermək
- c) Başqasının əşyalarını qurdalamaq
- d) Başqasına su vermək

14. Nadirin üzü niyə qızarmışdı?

- a) Çox yediyi üçün
- b) Yalan danışdığı üçün
- c) İcazəsiz oyuna girdiyi üçün
- d) Dərsə gecikdiyi üçün

15. Ata-analar niyə uşaqları virtual oyunlardan uzaq tutmaq istəyir?

- a) Telefonun enerjisi bitməsin deyə
- b) Çox səs-küy salmasınlar deyə
- c) Çox yemək yesinlər deyə
- d) Dərslərinə və nizamlı həyata mane olmasın deyə

Dəyərli dostlar, əgər bu sualların heç olmasa 12 dənəsinə düzgün cavab vermisinizsə, deməli, siz yaxşı oxucusunuz. Elə isə siz aşağıdakı mövzu haqda da düzgün fikir söyləyə bilərsiniz:

Həddən artıq virtual oyun oynamaq insanı nələrəndən məhrum edə bilər? Beş dənəsinə yazın.

.....

.....

.....

.....

.....

CAVABLAR	
1	C
6	B
11	D
2	A
7	D
12	B
3	C
8	A
13	C
4	D
9	A
14	B
5	A
10	B
15	D